

МАТЕРІАЛИ
II НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАУКИ
В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙ
СУСПІЛЬСТВА»**

(28-29 серпня 2020 р.)

Хмельницький
2020

УДК 001.8(063)
П 78

**Проблеми розвитку науки в контексті
трансформацій суспільства.** Матеріали II науково-
практичної конференції (м. Хмельницький,
28-29 серпня 2020 р.). – Херсон: Видавництво
«Молодий вчений», 2020. – 100 с.
ISBN 978-966-992-191-8

У збірнику представлені матеріали II науково-практичної конференції «Проблеми розвитку науки в контексті трансформацій суспільства». Розглядаються загальні питання архітектури, біологічних наук, державного управління, культурології, історичних, політичних, технічних наук та інші.

Збірник призначений для науковців, викладачів, аспірантів та студентів, а також для широкого кола читачів.

УДК 001.8(063)

ЗМІСТ

АРХІТЕКТУРА ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Гарбар Г.С.

ПРИНЦИПИ РЕКУЛЬТИВАЦІЇ

ПОРУШЕНИХ ТЕРИТОРІЙ

ДЛЯ ВЛАШТУВАННЯ РЕКРЕАЦІЙНИХ ЗОН..... 6

Романенкова Ю.В.

И ОДИН В ПОЛЕ ВОИН: М.А. КРИВОЛАПОВ

В УКРАИНСКОМ ИСКУССТВОВЗНАНИИ 9

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Бойко М.О.

ОСОБЛИВОСТІ АЕРОБНОЇ ПРОДУКТИВНОСТІ

СПОРТСМЕНОК 17-21 РОКІВ

РІЗНОЇ СПОРТИВНОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ..... 14

Василега П.А.

ФАКТОРИ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА РІВЕНЬ

РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ

МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ 18

Левковець М.С.

РЕЗИСТЕНТНІСТЬ *STAPHYLOCOCCUS AUREUS*

ДО ВАНКОМЦИНУ, МЕХАНІЗМИ

АНТИБІОТИКОРЕЗИСТЕНТНОСТІ..... 22

ВЕТЕРИНАРНІ НАУКИ

Серховець С.В., Нікадров Є.С., Суржа Д.В.

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ

НАПУВАННЯ СЛУЖБОВИХ СОБАК 26

ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ

Лета В.В.

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ

ПОВЕРХНЕВИХ ВОД РІЧКИ ТИСА У М. РАХІВ..... 30

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Ігнатенко О.С.

АКТИВІЗАЦІЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В СУЧАСНІЙ
ДИНАМІЦІ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ..... 34

Палагусинець Р.В.

РОЛЬ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ
В ФОРМУВАННІ ЕФЕКТИВНОГО ДЕРЖАВНОГО
УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЮ ПОЛІТИКОЮ ДЕРЖАВИ..... 37

Пронь Л.М.

ДОПОМОГА ПО ЧАСТКОВОМУ БЕЗРОБІТТЮ
ПІДПРИЄМЦЯМ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19..... 40

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Пейк М.Й.

ПОЯВА МІСТ НА ТЕРЕНАХ СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ СЛОВАЧЧИНИ 45

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Конєва О.В.

ПРИНЦИПИ ЛІНГВІСТИЧНОЇ АРХЕОЛОГІЇ
І ФРАЗЕОЛОГІЧНИЙ МАСИВ..... 50

Мельник Т.В.

ГЕНДЕРНА ЛІНГВІСТИКА В УКРАЇНІ ПЕРІОДУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ 53

Турчак Л.І.

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ
В КУЛЬТУРІ УКРАЇНИ 1990-Х РОКІВ..... 57

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Харитонюк О.Л.

ЮРИДИЧНИЙ АСПЕКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНОСТІ ПРАВ ЖІНОК
ТА ЧОЛОВІКІВ У МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ..... 61

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Бречка Д.М.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПРИРОДИ
ЦІННОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ..... 66

Встряк Ю.Д.

РОЗВИТОК ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ 70

Манжос В.О.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ
САМООЦІНКИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 74

Манжос В.О.

ОСОБЛИВОСТІ ПРИВ'ЯЗАНОСТІ ДО МАТЕРІ
У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 77

Юрченко В.В.

СЛІДЧИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ: ТАКТИКА
ТА ПСИХОЛОГІЯ ЙОГО ПРОВЕДЕННЯ ПРОКУРОРОМ 81

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ

Чуйко Д.В.

ХАРАКТЕРИСТИКИ ЖИЗНЕСПОСОБНОСТІ ПЫЛЬЦЫ
ЛИНИЙ ПОДСОЛНЕЧНИКА ПРИ ИСПОЛЬЗОВАНИИ
РЕГУЛЯТОРОВ РОСТА РАСТЕНИЙ 86

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Дворніченко Д.Ю.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА НА ПОЛІТИЧНЕ
ПРЕДСТАВНИЦТВО ЖІНОК: СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ
ПРОБЛЕМАТИКИ В ЗАХІДНІЙ НАУЦІ 91

Кисіль В.В.

СВІТОВИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ ТЕХНІЧНОЇ НАУКИ
ДЛЯ ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ 94

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Мазурок О.С.

МЕТОДИКА ТЕПЛОГІДРАВЛІЧНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ОЦІНКИ
КРИХОЇ МІЦНОСТІ В РАМКАХ РОБІТ ПО ПРОДОВЖЕННЮ
РЕСУРСУ КОРПУСІВ РЕАКТОРІВ АЕС УКРАЇНИ 97

АРХІТЕКТУРА ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Гарбар Г.С.

студентка,

Науковий керівник: Крупкіна Л.І.

кандидат біологічних наук, доцент,

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв

ПРИНЦИПИ РЕКУЛЬТИВАЦІЇ ПОРУШЕНИХ ТЕРИТОРІЙ ДЛЯ ВЛАШТУВАННЯ РЕКРЕАЦІЙНИХ ЗОН

Проблема відновлення порушених територій в умовах підвищених темпів росту промислового видобутку та технологічних виробництв є особливо актуальною. Гостро це питання постає на ділянках близьких до населених пунктів. На прикладі Коростишівського кар'єру, його порушеного ландшафту та рослинності, я дослідила сучасні заходи та методи рекультивації порушених територій, які об'єднала в наукові принципи, що дозволять ефективно здійснювати управління відновлювальними процесами. Ці принципи допоможуть правильно підібрати методи відновлення та організації середовища порушених територій для її подальшого розвитку інфраструктури, враховуючи актуальні потреби населення, громад та інших приватних та /або урядових організацій. Метою досліджень є виявлення та систематизування вітчизняного та закордонного досвіду ефективного відновлення порушених територій для подальшого раціонального управління процесом рекультивації та реконструкції. Результати дослідження втілити в проєкті рекультивації порушеної території Коростишівського кар'єру з подальшим влаштуванням рекреаційних зон, що дасть місцевим жителям майданчики для відпочинку, занять спортом; місцевим підприємцям – реалізувати свій потенціал; населенню – нові робочі місця. Варто відзначити, що у більшості європейських держав існує тенденція до виведення земельних угідь із сільськогосподарського використання, тому при рекультивації об'єктів усе більше акцентують увагу на створення рекреаційно привабливих територій.

Рекреація (лат. *rescreatio* – відновлення, франц. *recreation* – розвага, відпочинок) описує як процес відновлення сил людини, так й місцевість, в якій це відновлення відбувається. Головним напрямком рекультивації, у рекреаційному напрямі є створення природоохоронних об'єктів, лісопаркових, паркових, туристично-оздоровчих і спортивно-розважальних зон, а також комбінованих (коротко- і довготривалого) зон відпочинку, рекреації і туризму.

Принципи рекультивації порушених територій, які виділила провівши дослідження:

- науково-дослідний принцип;

- принцип впорядкування порушеної території з подальшим благоустроєм;

- виробничий принцип;

- відновлювальний принцип.

Усі вони мають наступні спільні риси:

- локалізація забруднень;

- екологізація порушеної території;

- систематизація фактичних ресурсів (як природніх так і антропогенних) з метою облаштувати середовище (відновлення лісових покривів території, рослинності, природнього ландшафту; організація рекреаційних зон у вигляді парків та майданчиків, тощо);

- технічне відновлення ґрунтових (родючих) покривів, а також комплексний підхід до відновлення місцевих та створення нових екосистем.

На мою думку найбільш економічно-доцільним є принцип впорядкування порушеної території з подальшим благоустроєм. Таким чином ми задовольняємо декілька потреб, а саме:

- розвиваємо місцевий бізнес, створюючи нові майданчики для продажів та виробництв;

- генеруємо нові робочі місця;

- розширюємо рекреаційні зони в межах генерального плану конкретних територій;

- відновлюємо екосистему;

- підвищуємо здоров'я місцевого населення.

Дослідження, які я проводила стосувались вивчення світового досвіду та математичного аналізу методів оцінки фактичного стану середовища, а також, як наслідок підбір ефективних методів відновлення порушених територій та принципів, які дозволяють реалізувати обрані

методи та підходи. Було виведено, що середньо-строковий принцип (5-10 років відновлення порушеної території) дає максимально сприятливий для середовища ефект. Рентабельність такого підходу – найвища. Усі виокремлені результати дослідження пов'язує спільна риса, що на розривних територіях (наприклад, в середовищі Коростишівського кар'єру) утворений ґрунтовий субстрат з залишками порід, торф'яних відкладень, можливо використовувати для ремплантації родючого ґрунтового шару.

Сучасні конструктивно-екологічні підходи до оптимізації природньо-господарських систем промислових територій включають поняття естетики ландшафту. Наприклад у Німеччині принципи облаштування та рекультивациі антропогенно-трансформованих геліосистем ґрунтуються на їх інтегруванні в оточуючі природні ландшафти. Тому, для досягнення максимального естетичного ефекту природнього ландшафту кар'єру, я пропоную організувати середовище за вертикальним проектним принципом. Тобто, усі структурні елементи майбутньої рекреаційної зони будуть розташовані один відносно одного за принципом вертикальних садів. Можливим 5-им принципом рекультивациі можна виділити мультифункціональний принцип. Він не носить чітких ознак, що не дає мені змогу виділити його в окрему групу. Найрентабельніший принцип – впорядкування порушеної території з подальшим благоустроєм. Рентабельність – 72%. Усі принципи поєднують присутність антропогенного впливу. Як сам процес порушення земель, так і процес рекультивациі безпосередньо пов'язаний з втручанням в процес людини.

Список використаних джерел:

1. Горлов В.Д. Рекультивация земель в карьерах. Москва : Наука, 1981.
2. Дороненко Е.П. Рекультивация земель нарушенных открытыми разработками. Москва : Недра, 1979.
3. Дриженко А.Ю. Восстановление земель при горных разработках. Москва : Недра, 1985.
4. Єтеревська Л.В. Рекультивация земель. Київ : Урожай, 1977.
5. Зайцев Г.А., Моторина Л.В., Данько В.Н. Лесная рекультивация. Москва : Лесная промсть, 1977.
6. Кучерявый В.А. Урбоэкология с основами фитомелиорации. Ч. 1. Урбоэкология. Ч. 2. Фитомелиорация. Москва : НПО «Информация», 1991.
7. Моторина Л.В., Овчинников В.А. Промышленность и рекультивация земель. Москва : Мысль, 1975.

8. Панас Р.И. Агроэкологические основы рекультивации земель. Львов : Изд-во Львов. гос. ун-та, 1989.

9. Рекультивация порушенных территорий / За ред. Кальченка В.Н. Київ : Урожай, 1969.

10. Рекультивация земель, нарушенных горнодобывающей промышленностью. Москва, 1968. 89 с.

11. Рекультивация земель, нарушенных открытыми горными работами. Донецк : Донбасс, 1975. 90 с.

12. Рекультивация земель после промышленного использования. Учебное пособие для студентов сельскохозяйственных вузов агрономических специальностей. Кишинев, 1981. 76 с.

13. Федосеева Т.П. Рекультивация земель. Москва : Наука, 1977.

Романенкова Ю.В.

*доктор искусствоведения, профессор,
Киевская муниципальная академия
эстрадного и циркового искусства*

И ОДИН В ПОЛЕ ВОИН: М.А. КРИВОЛАПОВ В УКРАИНСКОМ ИСКУССТВОВЕДЕНИИ

*Памяти доктора искусствоведения, профессора
М.А. Криволапова*

Искусствовед, арт-критик, педагог, публицист, ученый, чиновник от культуры и образования, руководящий работник – эпитетов для того, чтобы обозначить место М.А. Криволапова в украинской науке, можно подобрать много. Его научный путь длиной более, чем в полвека, нельзя назвать очень тернистым: на счету ученого много руководящих должностей, востребованность в науке, педагогике, издательской деятельности, на административном поприще. Но нельзя охарактеризовать его миссию как выполненную до конца: последние годы работы М.А. Криволапова были отмечены своего рода борьбой с ветряными мельницами, на которую шло много времени и сил. Он очень многое успел сделать для отечественного искусствоведения, но далеко не все проекты были реализованы, планов оставалось еще немало.

М. Криволапов (1936-2020 гг.) имел много амплуа, широкую географию творческой и научной деятельности. Его пути пролегали через Ригу, где он закончил художественное полиграфическое училище (1954 г.), Москву, Махачкалу, где начал работать, – писать, публиковаться, и, наконец, Киев, куда он вернулся после учебы. Здесь он, закончив Киевский Государственный художественный институт и получив квалификацию искусствоведа (1968 г.), со временем стал одним из краеугольных камней, столпов отечественного искусствознания. Защитив две диссертации, н стал доктором наук (2012 г.), еще раньше – профессором (1992 г.), Заслуженным деятелем культуры Польши (1977 г.), Заслуженным деятелем искусств Украины (1992 г.), Действительным членом НАИУ (1997 г.). Как искусствовед он был специалистом в области украинской художественной критики, которой были посвящены его последние монографии и докторская диссертация [1; 2], украинского искусства XX в. Более полутора сотен научных публикаций были нацелены на освещение актуальных проблем, лежащих в этих плоскостях. Как научный руководитель аспирантов и докторантов он выпустил в свет многих специалистов в области изобразительного искусства, диапазон научных интересов которых очень широк: главное, что диссертант получал от руководителя в данном случае, – это отличное владение научным аппаратом. Через его руки как оппонента тоже прошло множество диссертаций – последний раз он оппонировал на защите кандидатского исследования по украинскому искусству за два с половиной месяца до смерти. Среди его трудов – несколько монографий и альбомных изданий («Анатолій Базилевич», 1976 г.; «Віктор Пузирков», 1988 г.; «Віктор Шаталін», «Олександр Лопухов», обе – 1991 г., др.). Но деятельность ученого не ограничивалась только публикационной активностью: именно благодаря М.А. Криволапову был создан ставший впоследствии одним из наиболее популярных журнал «Образотворче мистецтво», издаваемый до сих пор; его усилиями создавался Институт проблем современного искусства, на сегодняшний день сльвущий наиболее авторитетной научной и творческой площадкой представителей нынешнего арт-социума; благодаря его усилиям в 1996 г. появилась Национальная академия искусств Украины, главным ученым секретарем которой он пробыл с 1997 по 2007 гг.; его энергия питала и ведущую теоретическую кафедру Национальной академии изобразительного искусства и архитектуры (ранее – КГХИ), которую он возглавлял как заведующий кафедрой с 1987 по 2004 гг.

К слову, бывший КГХИ, ныне – НАОМА, многим обязан М.А. Криволапову – в течение многих лет, с 1978 по 1993 гг., он был проректором по научной работе в этих стенах, а в 1987-1988 гг. оказался исполняющим обязанности ректора, и во многом благодаря его скрупулезности и настойчивости структуру академии не поглотил хаос, ныне пришедший на смену порядку во многих учебных заведениях постсоветского пространства. Но время делает свое дело, система ценностей меняется, профессионализм и принципиальность становятся преградой для беспрепятственного существования, и последние годы ученый отошел от процессов, происходивших в некогда родных ему стенах, занимаясь наукой в пределах Института проблем современного искусства. Он работал в составе нескольких ученых советов, готовил новые монографии, продолжал активно публиковаться, и словно в доказательство того, что по-прежнему силен и полон энергии, в 2015 г. создал Украинскую академию критики, искусства и эстетических наук, членами которой становились только те, кто был обладателем высокой профессиональной планки и придерживался жестких моральных принципов. Среди действительных членов, академиков этой структуры было немало учеников профессора Криволапова, чей профессиональный уровень и система этических установок были ему доподлинно известны и не противоречили его собственным представлениям об истинной науке.

Помимо издательской, научно-исследовательской, преподавательской деятельности, М.А. Криволапов долгое время вел и административную работу, занимал немало высоких должностей, что давало ему возможность прежде всего поддерживать свой ВУЗ на надлежащем уровне порядка и обеспечивать качество преподавания, столь стремительно снизившееся за последние годы. В течение полувека М. Криволапов был членом, главой художественно-экспертных советов Министерства культуры и искусств Украины, членом президиума и правления Союза художников Украины, членом Комитета ЮНЕСКО, главой научно-методической комиссии по вопросам высшего художественного образования Министерства культуры и туризма Украины. Список не полный, лишь демонстрирующий диапазон обязанностей профессора Криволапова, которые возлагались на него в разные периоды деятельности. И со всеми он справлялся. Под изменения в системе ценностей современного образования и художественного поля не подстраивался, предпочитая пытаться сохранить классические устои,

базирующиеся на качестве и добросовестности. Поэтому со временем стал отдаляться от того, что ныне происходит с наукой и образованием, не приемля резкого снижения планки требований, ведущего к деградации.

Биография М.А. Криволапова, к сожалению, уже написана до конца: 13 февраля 2020 г. Михаила Александровича не стало. Он оставил после себя богатое наследие: целый ряд кандидатов и докторов наук, защитивших диссертации под его научным руководством, десятки студентов, длинный список научных публикаций, созданные им научные журналы, культурные институции, Академия критики, искусства и эстетических наук Украины, составлявшая предмет его особой гордости... Но главное не в этом длинном списке: помимо формального перечня заслуг, который может стать предметом гордости любого ученого, этот человек обладал качеством, в сегодняшнем социуме ставшем утопией, – это был человек высокой МОРАЛИ. В мире современной науки, где львиная доля процессов поставлена на коммерческую основу, где говорить об академической добропорядочности с легкостью могут люди, для которых коррупционные схемы стали естественной средой существования, где профанация стала нормой, а интеллектуальное воровство ненаказуемо, человеку с прежней закалкой, профессионалу крепкой школы стало тяжело дышать. Но от принципов профессор Криволапов отказываться так и не научился: он мог по собственной инициативе выйти из состава ученого совета, несмотря на престижность пребывания там и все выгоды членства, если считал, что к защите допускаются работы низкого качества; мог отказаться от научного руководства диссертацией, если видел, что ее автор осознанно грешит плагиатом; по той же причине или в связи с низким качеством текста он мог отказать в положительной рецензии как оппонент или эксперт; мог отказаться от выгодного предложения по сотрудничеству, если понимал, что от него потребуется снисходительное отношение к непорядочности или махинациям... С таким подходом к жизни последние год ему было нелегко занимать прежнее место в научном социуме. Донкихотство в современном научном и художественном пространстве не в моде, дилетантизм все чаще берет верх над профессионализмом, и подмена понятий приобрела угрожающие масштабы. Поэтому каждый одиночка, не плывущий по течению в водоемах беспринципности, достоин уважения и памяти: Михаил Александрович Криволапов был удостоен почетного звания

Рыцаря Ордена Архистратига Михаила, оставив весомое наследие в отечественной гуманитаристике и целую научную школу.

Список использованных источников:

1. Криволапов М. Про мистецтво та художню критику України ХХ століття. Київ, 2006. 268 с.
2. Криволапов М. Українське мистецтво ХХ століття в художній критиці. Теорія. Історія. Практика. Київ, 2010. 476 с.
3. Криволапов Михайл Александрович. Персональний сайт. URL: <https://web.archive.org/web/20130518112559/http://krivolapov.com.ua/>
4. Могилевський В., Орлова Т. Криволапов Михайло Олександрович // ЕСУ. Літера «К». URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=324

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Бойко М.О.

аспірант,

*Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського*

ОСОБЛИВОСТІ АЕРОБНОЇ ПРОДУКТИВНОСТІ СПОРТСМЕНОК 17-21 РОКІВ РІЗНОЇ СПОРТИВНОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ

Аеробна й анаеробна продуктивність є інтегральними показниками функціональної підготовленості та фізичного здоров'я людини [1-5]. Водночас, функціональні можливості організму людини зумовлені його енергопотенціалом. У загальній сумі енергетичного потенціалу аеробне енергоутворення значно переважає анаеробне, однак, саме величина аеробного енергопотенціалу вважається інформативним показником соматичного здоров'я [1-3; 5-10]. Разом з тим, процес аеробного енергозабезпечення є більш ефективним та економічним порівняно з анаеробним. Тому, для оцінки фізичного здоров'я необхідно володіти інформацією про аеробну продуктивність організму [2; 9; 11; 12]. З огляду на вищевикладене, **мета дослідження** полягала у оцінюванні аеробної продуктивності спортсменок 17-21 років Подільського регіону різної спеціалізації.

У дослідженні брали участь 69 дівчат, які є студентками закладів вищої освіти м. Вінниці та проживають в межах Подільського регіону. З усіх досліджених 15 дівчат не займалися спортом – група ОГ8, а 54 студентки займалися спортом та були розподілені за режимом енергозабезпечення м'язової роботи на наступні групи: група ОГ9 – футболістки, баскетболістки; група ОГ10 – волейболістки; група ОГ11 – спортсменки циклічних видів спорту; група ОГ12 – акробатки, гімнастки; група ОГ13 – спортсменки, які займаються єдиноборствами. Кваліфікація спортсменок відповідала рівню кандидата в майстри спорту та першого спортивного розряду.

Усі досліді проводили у відповідності до Конвенції Ради Європи «Про захист прав людини і людської гідності в зв'язку з застосуванням

досягнень біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину (ETS № 164)».

Потужність аеробних процесів енергозабезпечення визначали за методикою Карпмана зі співавторами [8]. При цьому контроль за частотою серцевих скорочень здійснювали за допомогою монітору серцевого ритму «Beurer PM 70».

Ємність аеробних процесів енергозабезпечення визначали за показником порогу анаеробного обміну (ПАНО) [8] шляхом реєстрації частоти серцевих скорочень (ЧСС) при ступінчасто зростаючій потужності фізичної роботи до моменту втрати прямої залежності між зростанням потужності роботи і ЧСС.

Оцінювали аеробну продуктивність організму за стандартами, розробленими Ю.М. Фурманом зі співавторами [12; 13].

Статистичний аналіз отриманих даних здійснювали за допомогою методів математичної статистики з використанням електронних таблиць Microsoft «Excel 2010». Для встановлення вірогідності різниці середніх значень використовували t-критерій Стьюдента, попередньо розрахувавши середнє арифметичне (M) та похибку середнього арифметичного ($\pm m$).

Порівняльний аналіз аеробної продуктивності дівчат Подільського регіону в залежності від спортивної спеціалізації засвідчив перевагу як абсолютних, так і відносних показників максимального споживання кисню ($VO_{2\max}$) та ємності аеробних процесів енергозабезпечення (ПАНО) у спортсменок порівняно із неспортсменками (табл. 1).

Середні значення абсолютних показників максимального споживання кисню ($VO_{2\max}$) у спортсменок ігрових (група ОГ9) та циклічних (група ОГ11) видів спорту виявилися вірогідно вищими ніж у неспортсменок на 4,8% та 7,9% відповідно ($p < 0,05$), а відносний показник $VO_{2\max}$ у спортсменок вищевказаних груп виявився вищим ніж у неспортсменок групи ОГ8 відповідно на 6,9% й 15,9% ($p < 0,05$).

Незважаючи на це, рівень аеробної продуктивності за стандартами Ю.М. Фурмана зі співавторами [12; 13] у дівчат груп ОГ8 та ОГ9 відповідає «середньому», а у спортсменок групи ОГ11 – «вище середнього». На нашу думку, вище середнє значення відносної величини максимального споживання кисню у спортсменок циклічних видів спорту пов'язане з активізацією під час м'язової роботи аеробних та анаеробних лактатних процесів енергозабезпечення [2; 4; 5].

**Аеробна продуктивність дівчат 17-21 років
в залежності від спортивної спеціалізації**

Показники	Середнє значення, М±m					
	ОГ8 (n=15)	ОГ9 (n=10)	ОГ10 (n=10)	ОГ11 (n=13)	ОГ12 (n=11)	ОГ13 (n=10)
VO _{2max} , мл·хв ⁻¹	2384,98 ±23,57	2498,21 ±38,00*	2459,08 ±55,88	2549,15 ±40,96*	2357,57 ±33,57	2478,84 ±49,58
VO _{2max} , мл·хв ⁻¹ ·кг ⁻¹	37,81 ±0,79	40,79 ±0,71*	39,00 ±0,82	43,82 ±0,81*	39,80 ±0,63	39,97 ±1,31
ПАНО, Вт	119,33 ±3,08	135,00 ±4,33*	121,00 ±2,16	156,15 ±3,46*	123,64 ±4,99	124,00 ±4,33
ПАНО, Вт·кг ⁻¹	1,90 ±0,06	2,21 ±0,08*	1,93 ±0,09	2,70 ±0,10*	2,10 ±0,11	2,03 ±0,15
Маса тіла, кг	63,40 ±1,54	61,40 ±1,62	63,40 ±2,16	58,46 ±1,82	59,45 ±1,60	62,80 ±2,71

Примітка: * – статистично достовірні відмінності відносно показників дівчат групи ОГ8 (p<0,05)

Джерело: розроблено автором

Абсолютний показник порогу анаеробного обміну (ПАНО) спортсменок, які займаються ігровими видами спорту (група ОГ9) та спортсменок, які займаються циклічними видами спорту (група ОГ11), виявився вищим ніж у неспортсменок на 14,4% та 30,9% відповідно (p<0,05). Разом з тим, і відносний показник ПАНО виявився вірогідно вищим у спортсменок вищезгаданих груп порівняно з неспортсменками на 18,2% та 44,4% відповідно (p<0,05).

За стандартами Ю.М. Фурмана зі співавторами [12; 13] рівень аеробної продуктивності за показником ПАНО_{відн} у неспортсменок відповідає рівню «нижче середнього», у спортсменок футболісток, баскетболісток – «середньому», а у спортсменок, які займаються циклічними видами спорту – «вище середнього».

Отже, показники аеробної продуктивності спортсменок 17-21 років різної спеціалізації Подільського регіону статистично відрізняються. Значення абсолютних та відносних показників, які характеризують аеробну продуктивність організму, виявилися вищими у спортсменок, які займаються циклічними та ігровими видами спорту. Рівень аеробної продуктивності як за відносним показником максимального споживання кисню (VO_{2max}) так і за показником порогу анаеробного обміну (ПАНО)

у спортсменок, які займаються циклічними видами спорту відповідав рівню «вище середнього», у спортсменок, які займаються ігровими видами спорту – «середньому».

Список використаних джерел:

1. Апанасенко Г.Л., Попова Л.А., Магльований А.В. Санологія. Львів : ПП Кварт, 2011. 303 с.

2. Фурман Ю.М. Корекція аеробної та анаеробної лактатної продуктивності організму молоді біговими навантаженнями різного режиму: автореф. дис. докт. біол. наук: 03.00.13. Київ, 2003. 257 с.

3. Бойко М.О. Особливості анаеробної продуктивності спортсменок 17-21 років різної спортивної спеціалізації. Scientific Research in XXI Century: Proceedings of the 6th International Scientific and Practical Conference (August 26-28, 2020). Ottawa, Canada, 2020. Pp. 83–88.

4. Фурман Ю.М., Зуграва М.О., Брезденюк О.Ю., Сулима А.С., Нестерова С.Ю. Адаптація студентів Подільського регіону 17-21 року до фізичної роботи в аеробному й анаеробному режимах енергозабезпечення. *Український журнал медицини, біології та спорту*. 2018. С. 235–242. DOI: 10.26693/jmbs03.03.235

5. Бойко М.О., Фурман Ю.М., Мацейко І.І. Характеристика метаболічних процесів енергозабезпечення м'язової роботи у спортсменів 17-21 року в залежності від спортивної спеціалізації. *Вісник Черкаського університету*. 2020. № 1. С. 23–32. URL: <https://doi.org/10.31651/2076-5835-2018-1-2020-1-23-32>

6. Зуграва М.О. Адаптація юнаків віком 17-21 року Подільського регіону з різним режимом м'язової діяльності до фізичної роботи аеробного спрямування. II Міжнародна наукова конференція «Сьогодення біологічної науки» (Суми, 09-10 листопада 2018). Суми, 2018. С. 197–200.

7. Serorez TB, Navka PI. Aerobic and anaerobic organism productivity as factors that determine the level of physical health. *Pedagogics, psychology, medicalbiological problems of physical training and sports*. 2014; 6; 58–62.

8. Фурман Ю.М., Мірошніченко В.М., Драчук С.П., Фурман Ю.М. Перспективні моделі фізкультурно-оздоровчих технологій у фізичному вихованні студентів вищих навчальних закладів : монографія. Київ : НУФВСУ: Олімп. л-ра, 2013. 174 с.

9. Voiko M. O. Features of aerobic productivity of athletes of 17-21 years of different sports specialization. *Modern Scientific Researches*. 2020. № 12(2). P. 68–77. DOI: <https://doi.org/10.30889/2523-4692.2020-12-02-046>

10. Мірошніченко В.М., Нестерова С.Ю. Особливості прояву аеробних та анаеробних можливостей організму молоді з різним соматотипом. *Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення*. 2012. № 3(19). С. 225–229.

11. Фурман Ю.М., Драчук С.П. Кореляційні взаємозв'язки аеробної та анаеробної (лактатної) продуктивності організму з якісними параметрами рухової діяльності

студентів чоловічої статі (17-19 років). *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2005. № 15. С. 51–55.

12. Furman Y., Miroshnichenko V., Brezdeniuk O., Furman T. An estimation of aerobic and anaerobic productivity of an organism of youth aged 17-19 years old of Podilsk region. *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*. 2018. 22(3). 136–41. DOI: 10.15561/18189172.2018.0304

13. Furman Y., Miroshnichenko V., & Brezdeniuk O. (2019). An Estimation of Functional Preparedness of an Organism of Youth 20–22 Years Old. *Physical Education, Sport and Health Culture in Modern Society*. 2(46). 41–47. DOI: 10.29038/2220-7481-2019-02-41-47

Василега П.А.

аспірант,

*Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка*

ФАКТОРИ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА РІВЕНЬ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Проблема аналізу факторів, які визначають рівень рухової активності дітей молодшого шкільного віку привертає все більше уваги дослідників, що визначається їх практичною значимістю. В даному контексті цікавими є дослідження американських вчених Роуланда Т., Бар-Ора О., які встановили фактори, що впливають на характер рухової активності у дітей та підлітків. Рухова активність а також енергозатрати визначаються рядом біологічних, психологічних, соціокультурних та екологічних факторів.

Біологічні фактори, представляють собою сукупність причинно-наслідкових зв'язків між принципами функціонування живих систем та прояву їх функціонування у характері рухової активності. Базовим біологічним фактором є спадковість, яка у процесі взаємодії з середовищем визначає паттерни реалізації індивідуальних потенцій індивіда. Спадковість визначає ряд анатомо-морфологічних та фізіологічних параметрів організму, що безпосередньо пов'язані з забезпеченням рухової активності. Характер харчування – фактор який визначається різними детермінантами. З позиції біологічної складової,

збалансованість харчування відіграє одну з провідних ролей у процесі реалізації рухових дій та життєдіяльності взагалі. Для дітей молодшого шкільного віку у яких процеси пластичного обміну домінують над енергетичними, потреба в збалансованому харчуванні є необхідною умовою забезпечення процесів росту та розвитку. Рухові навички біологічний фактор, який представлений сукупністю набутих вмінь реалізації рухових дій. Вони забезпечують можливість реалізації фізичних рухів у процесі виконання вправ, рухові навички формуються в процесі життєдіяльності та навчання [1, с. 81].

Психологічні фактори є сукупність індивідуальних властивостей особистості, установок та мотивів, які впливають на характер рухової активності. Варто відмітити, що подібно до навчальної діяльності, рухова діяльність може стимулюватися особистісно-ціннісними мотивами. Так, мотивація до самостійних занять в значній мірі сприяє фізичному розвитку дитини. Наявність таких внутрішніх позитивних мотивів до занять фізичною культурою та спортом, сприяє формуванню рухових навичок та фізичної витривалості. Мотивація до занять безпосередньо взаємодіє з таким фактором як відношення до бар'єрів на шляху до занять руховою активністю. Не менш важливими є соціальні стереотипи та уявлення по відношенню до рухової активності. Варто зауважити, що на сьогодні у дітей, в більшій мірі підлітків, формується негативне відношення до фізичної активності, що пов'язано з комп'ютеризацією їх дозвілля. Таким чином, психологічні фактори представляють собою селектор, що визначає необхідність рухової активності для особистості. Важливим є аспект формування у дітей та молоді позитивного відношення до рухової активності, пропаганда здорового образу життя це запорукою розвитку суспільства [1; 3].

Таким чином, біологічні та психологічні фактори представляють собою внутрішні фактори, хоча з певним уточненням, їх становлення відбувається у безпосередній взаємодії з середовищем. Наприклад, на генезу психологічних факторів впливають процеси соціалізації, що реалізуються як інтеріоризація соціально історичного досвіду. Тому, цінності в яких виховується особистість, безпосередньо впливають на формування її світогляду. Біологічні фактори залежать від генетичного аттрактору. На протигагу внутрішнім, зовнішні фактори організують середовище, до них відносять соціокультурні та фізичні фактори середовища, розглянемо більш детально.

Соціокультурні фактори представляють собою комплекс світоглядних та соціальних умов, що впливають на характер та вектор реалізації рухової активності. Так, позиція та образ життя батьків, має значний вплив на форми реалізації рухової активності дітей, забезпечуючи можливості занять фізичною культурою та спортом у відповідних секціях. Не менш важливим є особистий приклад батьків, який опосередковано наслідуванню переймають діти. Образ життя однолітків також має вплив, але максимальна дія когорти однолітків спостерігається в підлітковому віці, що пов'язано з провідною діяльністю та соціальною ситуацією розвитку.

Соціально-економічне положення, складний багатогранний фактор, що характеризується положенням індивіда, родини та соціальної страти в структурі соціально-економічних відносин в соціумі. Матеріальна забезпеченість відкриває значні можливості для реалізації рухової активності як дітей так і дорослих. Культурні та етнічні цінності, для багатьох держав заняття певним видом діяльності є традиційним, подібна ситуація спостерігається з руховою активністю. Так наприклад, катання на лижах або ковзанах характерне для регіонів з холодним кліматом, дане діяльність знаходить своє відображення в елементах корінної культури регіону.

Час який відводиться на перегляд телебачення та комп'ютерні ігри в значній мірі пов'язаний з руховою активність, точніше з її мінімізацією або взагалі відсутністю. На сьогодні, все більше часу діти проводять за комп'ютером, що відображається на характері функціонування опорно-рухової, серцево-судинної та інших систем організму. Важливо коректно комбінувати різні види діяльності, рухливі ігри та помірні навантаження повинні чергуватися з роботою за комп'ютером або переглядом телебачення з метою забезпечення необхідних рівнів фізичних навантажень. Варто підкреслити, що в реалізації чергувань діяльності перше місце відіграють родина та навчальний заклад, оскільки у дітей молодшого шкільного віку не досить розвинена рефлексія та самоаналіз діяльності [1; 4].

Фізичні фактори середовища є зовнішніми об'єктивними умовами, які забезпечують або обмежують можливості рухової активності дітей. В першу чергу маються на увазі сезонні та кліматичні зміни. Так, наприклад зміни температурного режиму в різні сезони року визначають можливість реалізації певних видів рухової діяльності. Подібний вплив характерний для довжини світлового дня, погоди тощо. Важливим є

наявність умов для занять, дані умови мають різний характер, починаючи з наявності ігрових майданчиків, парків та спеціальних центрів, закінчуючи обладнанням, що необхідне для певних видів рухової діяльності.

День тижня впливає на рівень рухової активності, зазвичай у дітей спостерігається більша активність спонтанної рухової активності у вихідні дні, на противагу будням, навчальні заняття та виконання домашніх завдань накладають свій відбиток. Для рухової активності підлітків та випускників характерна наявність такого фактору як початок трудової діяльності. В контексті молодших школярів дія даного фактора відсутня. Одним з головних факторів є безпека занять руховою діяльністю. Наявність небезпеки перекриває за значущістю всі інші показники. Будь-яка рухова діяльність дітей повинна реалізуватися у безпечних для життя умовах [1; 2].

Таким чином, нами було розглянуто фактори, які впливають на характер рухової активності дітей молодшого шкільного віку. Умовно їх можна поділити на внутрішні (біологічні, психологічні) та зовнішні (соціокультурні, фізичні фактори зовнішнього середовища). В реальних умовах, всі фактори активно взаємодіють та обумовлюють одне-одного. Таким чином, при аналізі тенденцій зміни рівня рухової активності варто враховувати велику кількість перемінних факторів, що проявляються у тісній конвергенції.

Список використаних джерел:

1. Бар-Ор О. Здоровье детей и двигательная активность: от физиологических основ до практического применения / О. Бар-Ор, Т. Роуланд; пер. с англ. И. Андреев.– К.: Олимп. л-ра, 2009. – 528 с.
2. Коваленко І. Стан здоров'я молодших школярів і особливості взаємозв'язку фізичної підготовленості та частоти захворювань // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини / за заг. ред. Євгена Приступи. – Л., 2011. – Вип. 15, т. 2. – С. 90-94.
3. Нестерова О.В. Педагогическая психология в схемах, таблицах и опорных конспектах: учеб. пособие для вузов / О.В. Нестеров. – М.: Айрис-прес, 2006. – 112 с.
4. Олійник М.М. Роль сім'ї у формуванні рухової активності дітей // Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Сер. : Педагогіка і психологія, педагогічні науки. – 2017. – № 2(14). – С. 90-94.

Левковець М.С.

студент,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

РЕЗИСТЕНТНІСТЬ *STAPHYLOCOCCUS AUREUS* ДО ВАНКОМІЦИНУ, МЕХАНІЗМИ АНТИБІОТИКОРЕЗИСТЕНТНОСТІ

В останні роки в усьому світі відзначається значне зростання резистентності збудників бактеріальних інфекцій до антимікробних препаратів. При проведенні антибіотикотерапії виникають дві проблеми: збільшення частоти виділення резистентних штамів мікроорганізмів і нестача антибіотиків, здатних подавляти їх розвиток і поширення.

Staphylococcus aureus є відомим за своєю високою здатністю до набуття стійкості до багатьох антибіотиків. Загальне навантаження на стафілококову хворобу, особливо спричинену штамми резистентними до метициліну *S. aureus* (MRSA), збільшується в багатьох країнах як в закладах охорони здоров'я, так і в суспільстві [1].

Глікопептидні антибіотики, в особливості ванкоміцин, традиційно були основою лікування MRSA. Він зв'язується з дипептидом D-Ala4-D-Ala5 ліпиду II клітинної стінки бактерій і запобігає трансглікозиляції та транспептидації, що каталізуються пеніцилінзв'язуючими білками (PBP2 і PBP2a), і перешкоджає реконструкції пептидоглікану.

Різке збільшення використання даного антибіотику, призвело до появи проміжної та резистентної до ванкоміцину форм MRSA, що викликає занепокоєння з приводу майбутнього в якому може не існувати ефективних бактерицидних антибіотиків проти цього мікроорганізму [2].

У 1997 році з Японії надійшло перше повідомлення про *S. aureus* з проміжною резистентністю до ванкоміцину (VISA), які виникають при тривалому лікуванні, шляхом отримання багаторазових мутацій хромосомних генів, які впливають на біосинтез клітинної стінки та гомеостаз і мають значення МПК (мінімальна пригнічуюча концентрація) 4–8 мкг/мл, тоді як чутливий до ванкоміцину, *S. aureus* (VSSA) має МПК ≤ 2 мкг/мл. Всі ізоляти VISA були MRSA і не були клональними. Багато пацієнтів отримували терапію ванкоміцином та мали інфекцію викликану MRSA.

Нові повідомлення про інфекції, спричинені ванкоміцин-резистентним *S. aureus* (VRSA), викликають велике занепокоєння, оскільки вони відображають як повну резистентність, так і інший механізм розповсюдження. На відміну від хромосомно-опосередкованої резистентності для штамів VISA, штами VRSA набувають стійкості шляхом кон'югальної передачі оперона *vanA* з *Enterococcus faecalis*, підвищуючи спектр більш ефективного способу для поширення гена резистентності серед штамів стафілококів.

Проміжними в еволюції VISA є гетеро-VISA (h-VISA) штами, варіанти, де більшість клітин у популяції мають МПК 2 мкг/мл або менше і, таким чином, визначаються як чутливі, але містять стійкі субпопуляції. Гіпотеза припускає, що при впливі ванкоміцину ізоляти VISA виділяються з резистентних до ванкоміцину субпопуляцій. Субпопуляція VISA часто повільно росте і її іноді важко виявити в діагностичній лабораторії за допомогою E-тесту [3].

Знижена сприйнятливість до ванкоміцину, як виявилось, є наслідком змін біосинтезу пептидоглікану. Штами VISA відрізняються додатковими кількостями синтезованого пептидоглікану, що призводить до неправильної форми та потовщення клітинної стінки. Це призводить до того, що антибіотику стає важче зустріти свою мішень – ліпід II, на зовнішній стороні цитоплазматичної мембрани в перегородці поділу, де відбувається активний біосинтез клітинної стінки. Також зменшується зшивання пептидоглікану, що забезпечує велику кількість помилкових мішеней D-Ala-D-Ala, які ізолюють препарат, перешкоджають дифузії до мембрани. Потім зв'язаний ванкоміцин виступає як подальша перешкода молекулам лікарських засобів, що досягають своєї мішені на цитоплазматичній мембрані [4].

У деяких штамів VISA підвищення рівня заміщення D-аланіну на тейхоевих кислоти змінює заряд клітинної оболонки, який діє на відштовхування позитивно заряджених глікопептидів. Повне секвенування геномів штамів, виділених від пацієнтів після тривалого лікування, дали уявлення про складний та неоднорідний характер набуття резистентності. Взагалі вважається, що початковий крок відбувається в одному з декількох глобальних регуляторів, які прямо чи опосередковано змінюють біосинтез клітинної стінки та фізіологію клітин. Однак, точні молекулярні механізми цих змін в біосинтезі пептидоглікану ще точно не з'ясовані [1; 3].

Друга форма резистентності до ванкоміцину, а саме VRSA є наслідком ймовірної кон'югальної передачі оперона *vanA* від стійких до ванкоміцину бактерій *E. faecalis*. Ентерококи набули здатності виражати стійкість до високого рівня ванкоміцину. Гени *van* розташовані на рухомих генетичних елементах і кодують індукцйбельні ферменти, які забезпечують біосинтез попередників пептидоглікану, внаслідок чого синтезується молекула ліпиду II з D-лактатом, яка заміщує звичайну молекулу ліпиду II з D-Ala5. Ця структура має значно знижену спорідненість до ванкоміцину, але може бути використана як субстрат для транспептидації PBP2 на кінцевій стадії біосинтезу стінок. Ізоляти VRSA демонструють повну резистентність до ванкоміцину з МПК ≥ 128 мкг/мл [5].

Побоювались, що виникнення і поширення VRSA призведе до серйозних інфекцій, які не будуть піддаватися лікуванню ванкоміцином. Однак, ці штами не поширилися і не утворювалися в умовах лікарні. Після введення детермінант *vanA* в модель гомогенного штаму COL, стійкого до метициліну високого рівня, було показано, що PBP2a не може використовувати ліпід II з D-Ala-D-лактатом. У двох штамів VRSA, що зустрічаються в природі, була дуже тривала затримка, перш ніж вони могли почати зростати в інгібуючій концентрації ванкоміцину *in vitro*. Нарешті, плазміда, що переносить *van* гени, є генетично нестабільною. Отже, поєднання цих факторів дещо зменшує ймовірність того, що штами VRSA швидко стануть широко поширеними [6].

Таким чином, поширення MRSA з лікарні в суспільство, разом із появою VISA та VRSA, стало головною причиною занепокоєння серед лікарів та мікробіологів. Наявні варіанти лікування інфекцій викликаних даними штамми зараз серйозно скомпрометовані, тому наразі існує необхідність в детальному вивченні антибіотикорезистентності, правильно розроблених схемах лікування, а також в розробці нових класів протимікробних препаратів, ефективних проти MRSA, VISA та VRSA.

Список використаних джерел:

1. Foster T. J. Antibiotic resistance in *Staphylococcus aureus*. Current status and future prospects // FEMS Microbiology Reviews, 2017. – Vol. 41. – P. 430–449.
2. Chambers H.F., Deleo FR. Waves of resistance: *Staphylococcus aureus* in the antibiotic era. // Nat Rev Microbiol 2009. – Vol. 7. – P. 629–641.
3. Howden B.P, Peleg A.Y, Stinear T.P. The evolution of vancomycin intermediate *Staphylococcus aureus* (VISA) and heterogeneous VISA // Infect Genet Evol. 2014. – Vol. 21. – P. 575–582.

4. Lowy F. D. Antimicrobial resistance: the example of *Staphylococcus aureus* // *J Clin Invest*. 2003. – Vol. 111(9). – P. 1265–1273.
5. Gardete S, Tomasz A. Mechanisms of vancomycin resistance in *Staphylococcus aureus*. // *J Clin Invest* 2014. – Vol. 124. – P. 2836–2840.
6. McGuinness W. A., Malachowa N., DeLeo F. R. Vancomycin Resistance in *Staphylococcus aureus* // *Yale J Biol Med*. 2017. – Vol. 90(2). – P. 269–281.

ВЕТЕРИНАРНІ НАУКИ

Серховець С.В.

магістр;

Нікадров Є.С.

магістр;

Суржа Д.В.

магістр,

Подільський державний аграрно-технічний університет

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАПУВАННЯ СЛУЖБОВИХ СОБАК

Правильно організоване якісне годування службових собак є важливим фактором збереження їх здоров'я і працездатності. Проте, надзвичайно важливу роль у збереженні здоров'я і працездатності службових собак відіграє правильно організоване напування. Про це свідчить той факт, що вже 6% дегідратації (обезводнення організму) викликає серйозні наслідки у життєдіяльності собаки, а 12% – потребує екстрених заходів щодо збереження здоров'я та життя собаки. Порушення правил годування та напування призводить до погіршення якості підготовки і використання службових собак під час використання за призначенням, а також до важких захворювань, виснаження, а іноді до смерті службового собаки.

Зазначимо, що питання організації годування службових собак достатньо відображено у керівних документах щодо організації кінологічного забезпечення [1-5] та Нормам годування штатних тварин [6]. Однак, результати аналізу керівних документів та спеціальної літератури дозволили дійти висновку, що питання організації напування службових собак недостатньо врегульоване та потребує додаткового висвітлення.

Вода відноситься до основних поживних речовин і є дуже важливим елементом в раціоні службових собак. Кров, лімфа, міжклітинна, внутрішньоклітинна рідина, сльоза, слина, піт, шлунковий сік, сік підшлункової залози, жовч, сеча, кишкові виділення і виділення зі

статевих або дихальних шляхів – це все вода з розчиненими в ній речовинами. Вода становить близько 70% маси тіла собаки і виконує комплекс функцій: регулювання температури тіла; зволоження повітря, що надходить в організм; транспортування поживних речовин і кисню в усі клітини організму; захист і буферизація життєво важливих органів; участь у всіх процесах травлення і засвоєння поживних речовин; виведення відходів процесів життєдіяльності [7].

Досить важливим питанням є визначення потреби організму собаки у воді. Найбільш поширеним підходом до визначення такої потреби є розрахунок, який становить 40-60 мл води на 1 кілограм маси тіла на добу (для молодих собак – 80-120 мл). Однак, такий підхід не враховує низку важливих факторів.

Поділяємо позицію окремих науковців стосовно того, що на 1 кілокалорію, отриману або витрачену собакою, потрібно близько 1 мл води. Такий підхід вважаємо більш обґрунтованим, адже він враховує фізичні навантаження, витрати води на випаровування для підтримки постійної температури тіла та низку інших факторів. Зазначимо, що обов'язковими умовами у розрахунку потреби організму собаки у воді є вік службового собаки, індивідуальні особливості породи, раціон (тип кормів), умови утримання, фізичні навантаження, пора року, температура та вологість повітря, якість води. Крім того, під час організації напування собак потрібно враховувати фізіологічний стан та потреби вагітних та лактуючих самок.

Важливим фактором в організації напування собак є також збільшення витрати енергії організмом собаки, яке для службових собак становить в середньому на 25–30 %, у порівнянні з дорослими собаками в період спокою [8].

Під час організації напування службових собак обов'язково потрібно враховувати якість води, тобто її склад і наявність або відсутність в ній різних біологічних забруднень. Питна вода повинна мати складний мінеральний склад, а тому чиста, дистильована вода, а також вода, що утворюється під час танення снігу або інших джерел (льодовиків і сніжників в горах), не є повноцінною питною водою, а тривале напування такою водою викликає втрату організмом мінеральних речовин.

Враховуючи зазначене, серед основних вимог (рекомендацій) до напування собак можна виокремити такі:

забезпечення кінологічних підрозділів якісною питною водою для напування службових собак, яка відповідає вимогам державних санітарно-гігієнічних нормативів (у тому числі й на місцях тимчасового утримання службових собак, під час перевезення);

підбір обгрунтованого раціону годування (вибір корму з високим вмістом жиру для вироблення ендогенної води при високих навантаженнях, правильний підбір корму за складом і ступенем засвоєння організмом), уникнення різких змін типів раціону;

інвентар для напування службових собак повинен бути чистим, для чого він після кожного вживання добре очищається від осаду попередньої води;

дотримання практики роздачі води між годуваннями (приблизно через годину після годування).

Зазначений перелік вимог (рекомендацій) не є вичерпним. Використання окреслених рекомендацій під час організації напування службових собак дозволить попередити їх захворювання, покращити працездатність і продовжити тривалість використання службових собак.

Список використаних джерел:

1. Про кінологічне забезпечення в Державній фіскальній службі України. Наказ Міністерства фінансів України від 15.12.2015 № 1147.

2. Про затвердження Інструкції з організації службової кінології в Національній гвардії України. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 05.08.2014 року № 772.

3. Про затвердження Інструкції з організації кінологічного забезпечення в Державній прикордонній службі України. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 26.03.2018 року № 234.

4. Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів ДСНС. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 11.07.2018 № 597.

5. Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 01.11.2016 № 1145.

6. Про норми годування штатних тварин військових частин, закладів, установ і організацій Збройних Сил, інших військових формувань, структурних підрозділів Державної спеціальної служби транспорту, органів і підрозділів Національної поліції, цивільного захисту та установ кримінально-виконавчої служби. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2001 року № 1348.

7. Матеріали V міжнародної науково-практичної конференції «Проблемные вопросы служебной кинологии на современном этапе» (19 мая

2016 г., Ростов-на-Дону). Ростов-на-Дону: ФГКУ ДПО РШ СРС МВД России, 2016. 128 с.

8. Кінологія: утримання та годівля собак: Навчальний посібник / В.А. Бурлака, Н.В. Павлюк, В.М. Степаненко та ін. / Під загальною редакцією доктора сільськогосподарських наук, професора В.А. Бурлаки. Житомир: Видавництво «Волинь», 2004. 412 с.

ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ

Лета В.В.

*провідний фахівець, старший викладач,
Ужгородський національний університет*

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД РІЧКИ ТИСА У М. РАХІВ

Тиса є найбільшою річкою Закарпатської області, довжиною 265 км (загальна довжина 966 км), а її водозбірна територія включає всю територію області [4]. З цього випливає, що Тиса має важливе народногосподарське значення, а екологічна оцінка якості її вод є невід'ємною складовою конструктивно-географічних досліджень річкової геосистеми. Важливо проводити дослідження якості вод, починаючи з верхів'я річки. Тому зробимо інтегральну оцінку екологічного стану поверхневих вод річки Тиса у пункті, що в м. Рахів (за матеріалами Басейнового управління водних ресурсів р. Тиса).

Екологічні дослідження якості вод представляють широкий спектр методик оцінки та класифікації, але вважаємо найбільш універсальною та узагальненою методикою екологічної оцінки якості поверхневих вод за відповідними категоріями [3]. Суть даної методики полягає у визначенні інтегрального екологічного індексу (I_E), що складається з блокових індексів:

- блоковий індекс показників сольового складу вод (I_1);
- блоковий індекс еколого-санітарних показників води (I_2);
- блоковий індекс показників специфічних речовин токсичної дії (I_3).

Таким чином екологічна оцінка полягає у визначенні блокових індексів (I_1 , I_2 , I_3) окремо та інтегруванні за допомогою екологічного індексу (I_E) як середнього арифметичного значення від суми блокових індексів. Наступним етапом є власне класифікація якості вод з визначенням відповідної категорії та класу якості вод.

Визначення гідроекологічних станів вод, їх сезонної мінливості та багаторічної динаміки потребує врахування зв'язку гідрологічних умов та гідрохімічних показників. З точки зору гідрології, важливо проаналізувати об'єм стоку води за багаторічний період. З гідрохімічних

позицій важливо обрати комплекс показників, які зможуть охарактеризувати стан вод, враховуючи різні природні та антропогенні чинники впливу на якість вод, роль яких виконують блокові індекси (I_1, I_2, I_3) та інтегральний екологічний індекс (I_E).

Якість річкових вод Тиси з гідрохімічних позицій змінюється вниз за течією [2], а тому вважаємо актуальним аналіз екологічного стану вод у верхів'ї водотоку. Для прикладу розглянемо кореляційний зв'язок блокових індексів (I_1, I_2, I_3) та інтегрального екологічного індексу (I_E) з об'ємами водного стоку р. Тиса (м. Рахів) за період 1995-2017 рр.

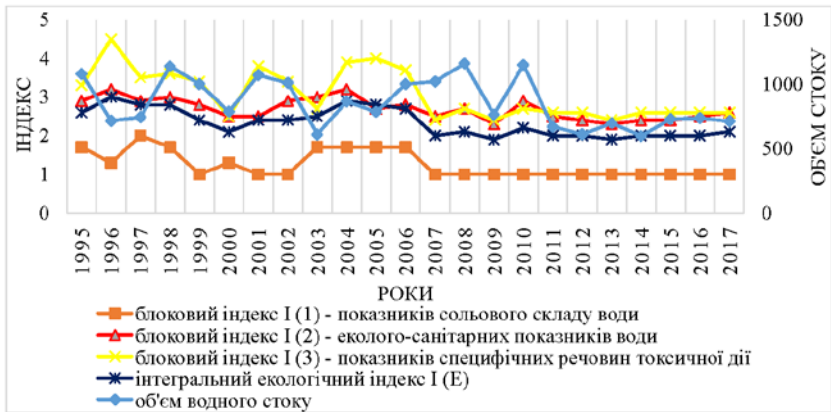

Рис. 1. Зв'язок об'єму водного стоку (W , тис. m^3 /рік), середньорічних значень блокових індексів (I_1, I_2, I_3) та інтегрального екологічного індексу (I_E) якості вод р. Тиса (м. Рахів) за період 1995-2017 рр.

Джерело: побудовано на матеріалах Закарпатського ЦГМ та БУВР р. Тиса) [1; 4]

В результаті визначення кореляційних зв'язків між об'ємами водного стоку, блоковими індексами та інтегральним екологічним індексом можемо зробити наступні висновки:

- між значеннями блокового індексу показників сольового складу вод (I_1) та об'ємами водного стоку річки Тиса за досліджуваний період виявлений обернений кореляційний зв'язок;

- більш прямою є залежність між змінами об'єму водного стоку річки Тиса за сезонами та протягом багаторічного періоду й значеннями блокового індексу еколого-санітарних показників води (I_2);

– меншим є вплив змін гідрологічного режиму на значення блокового індексу показників специфічних речовин токсичної дії (I_3);

– найменший кореляційний зв'язок виявлено між значеннями об'єму стоку вод Тиси та відповідними значеннями інтегрального екологічного індексу (I_E).

Відмінності у кореляційних зв'язках між значеннями блокових індексів (I_1 , I_2 , I_3), інтегрального екологічного індексу (I_E) та об'ємами водного стоку пов'язані з великою кількістю гідрохімічних показників (24 показники), які використовуються у даній методиці класифікації якості вод, наявністю різних природних та антропогенних джерел забруднення вод, частина яких не має чіткого сезонного чи багаторічного характеру мінливості.

Згідно класифікації якості вод за відповідними категоріями, діапазон мінливості значень інтегрального екологічного індексу (I_E) вод річки Тиса за період 1995-2017 рр. складає 1,9-3,0, що відповідає II-му класу якості вод, 2-ій та 3-ій категоріям якості вод (чисті та досить чисті води відповідно), а це добрий екологічний стан.

Дещо іншою є ситуація зі значеннями блокових індексів. Так значення блокового індексу показників сольового складу вод (I_1) змінюються в межах 1,0-2,0; блокового індексу еколого-санітарних показників (I_2) – 2,3-3,2; блокового індексу показників специфічних речовин токсичної дії (I_3) – 2,4-4,5. Максимальні значення індексу I_3 відповідають 4-ій категорії якості вод (слабко забруднені) III-го класу якості вод, а це задовільний екологічний стан вод.

Збільшення об'ємів стоку води впливає на значення окремих гідрохімічних показників якості вод, зокрема збільшуються концентрації нітритів (NO_2^-), нітратів (NO_3^-), фосфатів (PO_4^{3-}) та заліза загального ($\text{Fe}_{\text{заг.}}$). Враховуючи, що ці показники використовуються при розрахунку інтегрального екологічного індексу, то зростання їх значень зумовлює збільшення блокових індексів I_2 та I_3 . Зі значеннями блокового індексу еколого-санітарних показників (I_2) якості вод р. Тиса простежується також чітка сезонна мінливість.

Значення блокового індексу показників сольового складу (I_1) якості вод річки Тиса змінюються за рахунок коливань вмісту сульфатів (SO_4^{2-}) та хлоридів (Cl^-). Значення блокового індексу еколого-санітарних показників (I_2) збільшуються за рахунок збільшення вмісту амонію (NH_4^+), нітритів (NO_2^-), нітратів (NO_3^-) та показників БСК₅, у водах Тиси. Значення блокового індексу показників специфічних речовин токсичної

дії (I_3) збільшуються за рахунок високих концентрацій заліза загального ($Fe_{\text{зар.}}$), марганцю (Mn), міді (Cu), нафтопродуктів, рідше АПАР, цинку (Zn) та фенолів у водах річки Тиса.

Список використаних джерел:

1. Гідрохімічний довідник: Поверхневі води України. Гідрохімічні розрахунки. Методи аналізу / Осадчий В.І., Набиванець Б.Й., Осадча Н.М., Набиванець Ю.Б. 2008. 656 с.
2. Лета В.В. Гідрохімічний стан річки Тиса на ділянці українсько-румунського кордону / В.В. Лета // Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія. – 2017. – Т. 1. – С. 95-104.
3. Методика екологічної оцінки якості поверхневих вод за відповідними категоріями / [В.Д. Романенко, В. М. Жукинський, О.П. Оксіюк, А. В. Яцик та інші]. – К.: СИМВОЛ-Т, 1998. – 28 с.
4. Басейнове управління водних ресурсів р. Тиса. URL: <https://buvrtysa.gov.ua/>

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Ігнатенко О.С.

аспірантка,

Львівський регіональний інститут державного управління

Національної академії державного управління

при Президентові України

АКТИВІЗАЦІЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В СУЧАСНІЙ ДИНАМІЦІ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Сучасна динаміка державно-правового розвитку, нові соціально-економічні реалії України та активізація громадянського суспільства зумовлюють появу нових дослідницьких напрямів та методологічних підходів. В таких умовах особливої актуальності набувають питання трансформації ролі та значення інституту громадського контролю, який був і є вагомим чинником вирішення суспільних суперечностей, засобом підвищення ефективності діяльності державних органів в інтересах розвитку громадянського суспільства та зміцнення держави, забезпечення прав, свобод і законних інтересів громадян [1].

За співвідношенням державного і громадського контролю, їх взаємозв'язками можна безпосередньо визначити, який режим панує в державі – авторитарний чи демократичний. Зважаючи на це, можемо констатувати, що наша держава має авторитарний режим управління, що є не сприяє розвитку демократичного суспільства, до чого відповідно прагне соціум. Державний контроль є однією з найважливіших функцій виконання владних повноважень і має статус важливого чинника ефективності управлінських рішень, що є необхідною умовою їхнього реального виконання. Такий контроль забезпечується органами державної влади – законодавчою, виконавчою і судовою, та виявляється у різноманітних формах управлінського та фінансового контролю [5].

На сучасному етапі під час формування сучасної системи державного управління мають поєднуватися не тільки вимоги ефективності та прозорості функціонування, а сама ця система повинна бути здатною до широкої співпраці із суспільством, адже тільки за цих умов можна говорити

про служіння державної виконавчої влади суспільству, а не навпаки – про служіння суспільства інтересам держави та її посадових осіб. Саме тому процес адміністративної реформи є одночасною адаптацією системи державного управління до таких форм існування та функціонування, коли у своїй діяльності вона має враховувати факт існування громадянського суспільства, з яким повинна співпрацювати [2].

Проблематика громадянського суспільства почала вивчатися вітчизняними вченими лише після набуття Україною незалежності та проголошення її демократичною, соціальною та правовою державою, в якій визнаються (утверджуються) та забезпечуються права, свободи та законні інтереси людини і громадянина [6]. З огляду на це, можна погодитися з думкою П. Рабіновича, який вважає, що інтерпретація громадянського суспільства має здійснюватися крізь призму прав людини. Такий підхід автор пояснює тим, що: по-перше, саме суспільство (а точніше – нагромаджені ним матеріальні, соціальні, духовні та інші ресурси) є основним джерелом задоволення життєво необхідних потреб людини, «резервуаром» формування і здійснення тих можливостей людини, які, власне, складають право; по-друге, реальні індивідуальні шанси доступу людини до цих ресурсів, користування нагромадженими суспільством благами залежать від того, до якого соціального угруповання належить та чи інша людина, яке становище посідає таке угруповання в суспільстві, якими є взаємовідносини різних угруповань між собою, а також між ними і державою; по-третє, права людини, їх здійсненність безпосередньо зумовлюються тим, якою мірою, в якій спосіб вони схвалені й «розподілені» носіями суспільної («публічної») влади – насамперед державою: в інтересах усіх і кожного чи передусім в інтересах певної частини суспільства [8].

Уперше поняття громадського контролю з'являється в законодавстві України у зв'язку із прийняттям Постанови Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» [7]. Так, відповідно до змісту постанови, громадська рада здійснює громадський контроль за врахуванням органом пропозицій та зауважень громадськості, а також дотриманням ним нормативно-правових актів, націлених на запобігання та протидію корупції. Громадський контроль полягає у перевірці діяльності органів виконавчої влади з боку громадян та їх об'єднань на відповідність цілей, які влада проголошує та процес їх виконання [4]. Громадський контроль в Україні є функцією громадянського суспільства

і способом залучення населення до управління суспільством та державою. Він є важливою формою реалізації демократії, оскільки дає можливість населенню брати участь у державному управлінні, вирішенні державних і громадських справ, активно впливати на діяльність органів державної влади і місцевого самоврядування [3].

Україна перебуває на початковому етапі становлення громадянського суспільства. Це виявляється в нерозвиненості його інститутів: приватної власності та ринкової економіки, суспільних об'єднань і політичних партій, недержавної сфери освіти й засобів масової інформації та ін. Конституція проголосила пріоритет громадянських прав і свобод, але насправді їх реалізація стикається з великими труднощами. У перспективі інститути громадянського суспільства, будучи неурядовими структурами, повинні впливати на забезпечення прав, свобод і законних інтересів громадян, у протидії корупції, у підтримці законності в діяльності державних органів [1].

Отже, можна стверджувати, що ефективність громадського контролю в Україні знаходиться у прямій залежності від стану розвитку громадянського суспільства та рівня взаємодії його суб'єктів з органами державної влади та їх посадовими особами. Останнє багато в чому залежить від мотивації відповідних органів, враховуючи, що саме інститутами державної влади, передусім у правовій та організаційній площині, забезпечується сприяння розвитку громадянського суспільства та створюється підґрунтя для участі громадськості в управлінні державними справами. Водночас, слід відзначити, що має місце потреба в належному організаційному, фінансовому, нормативно-правовому забезпеченні здійснення функцій взаємодії органів державної влади з громадськістю, з урахуванням зростання обсягу цих функцій і завдань у контексті дотримання принципів прозорості та відкритості державних органів. Саме ці аспекти оптимізації системи державного управління мають ключове значення для створення сприятливих умов функціонування механізмів громадського контролю.

Список використаних джерел:

1. Вітвіцький С.С. Інститут громадянського контролю в Україні: поняття, сутність, тенденції розвитку. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 40–47.
2. Єспринцев П.С. Громадський контроль в умовах державотворення: від СРСР до сучасної України. *Правовий часопис Донбасу*. 2018. № 3. С. 81–86.

3. Іжа М., Радченко О. Громадський контроль в системі публічного управління як ефективний інструмент експертизи державно-управлінських рішень. *Публічне управління: теорія та практика*. 2012. № 4(12). С. 74–79.

4. Кравець М.О. Громадський контроль у сфері публічного управління. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. Вип. 1(2). С. 14-17.

5. Наливайко Т.В. Громадський контроль в Україні як інститут громадянського суспільства: теоретико-правовий аспект : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2010. 18 с.

6. Новохацький В. Неурядові організації як фактор розбудови громадського суспільства в Україні : автореф. дис. ... канд. політ. наук : спец. 23.00.02; Дніпропетровський нац. ун-т. Дніпропетровськ, 2005. 16 с.

7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про забезпечення участі громадянськості у формуванні та реалізації державної політики» від 03.11.2010 р. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 996.

8. Рабінович П. Громадянське суспільство і правова держава (загальнотеоретичні міркування). *Українське право*. 1996. № 3. С. 22–34.

9. Сківський І.О. Ідеологічні передумови громадського контролю у публічному управлінні: види та зміст. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2013. № 2(1). С. 145–151.

Палагусинець Р.В.

*кандидат економічних наук, заступник керівника відділу,
Управління забезпечення міжпарламентських зв'язків
Апарату Верховної Ради України*

РОЛЬ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ В ФОРМУВАННІ ЕФЕКТИВНОГО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЮ ПОЛІТИКОЮ ДЕРЖАВИ

Тема ролі дипломатичних служб в становленні ефективної зовнішньої політики держави на сьогоднішній день викликає чимало суперечностей, і не втрачає своєї актуальності, бо наша держава розвиває свою зовнішньополітичну діяльність в непростий час значних змін внаслідок глобалізації, військових дій, інформаційного шуму, економічних криз, пандемії. Щоб провести дослідження дипломатичних служб, нами було використано декілька методів: історичний, контент-аналіз, моніторинг. Поєднання цих методів дало змогу вивчити згадане

питання різнобічно. В результаті проведеного дослідження, ми виокремили нові тенденції розвитку дипломатичних служб в епоху глобалізації.

Важливим є розуміння того, що дипломатія і зовнішня політика – це не тотожні поняття. Між ними є суттєва різниця: дипломатія – один із найважливіших засобів зовнішньої політики, але це далеко не єдиний інструмент управління. Крім неї є збройні сили, контррозвідка, культурні та економічні зв'язки. Проте, не варто недооцінювати роль міжнародного права, бо як свідчить історія, ігнорування та недотримання норм права зовнішньої політики та дипломатії, яке притаманне державам, що практикують політику «з позиції сили», зазвичай призводить до конфліктних ситуацій в тому числі й збройних.

Стаття 1 Закону України «Про дипломатичну службу» дає таке трактування: дипломатична служба – це державна служба особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності посадових осіб дипломатичної служби, пов'язаній з реалізацією зовнішньої політики України, захистом національних інтересів України у сфері міжнародних відносин, а також прав та інтересів громадян і юридичних осіб України за кордоном [1].

Дипломатія є надзвичайно кодифікованою і формалізованою діяльністю, що здійснюється на підставі Віденської конвенції про дипломатичні відносини 1961 року.

Сучасне міжнародне право в своїх нормах закріпило всі прогресивні законодавчі аспекти, що створювались за всю історію людства. Жодна країна не має права змінювати норми міжнародного права, бо вони є результатом угоди між державами.

Позитивним є те, що норми українського законодавства стосовно дипломатичної служби та зовнішньої політики наближені до загальновизнаних принципів та норм міжнародного публічного права.

Ключовим завданням дипломатії є діяльність держав з урахуванням цих норм в чітких рамках, визначених цим правом. На практиці це означає, що дії, які суперечать змісту міжнародного права, не можуть бути виправдані у процесі здійснення дипломатичної діяльності. Тобто, розрив між дипломатією і міжнародним правом не допускається.

У міжнародному праві відображається не зовнішня політика держав, як така, а тільки результат угоди їх різних зовнішньополітичних напрямів, підсумок узгодження волі держав, виражений відповідними нормами міжнародного права. Саме тому цей результат не завжди

демонструє міжнародно-правову позицію країн на міжнародній арені. Це спричинено тим, що багато напрямів зовнішньої політики зазнають змін внаслідок компромісів та домовленостей.

Важливим інструментом втілення національних інтересів залишаються дипломатичні служби, які працюють над врегулюванням складних відносин великої кількості держав, урядових та неурядових міжнародних організацій, транснаціональних корпорацій. Служби зовнішніх зносин забезпечують зміцнення міжнародних позицій власних країн, їхній вплив на світову політику [2, с. 48].

Отож, дипломатична служба є одним із ключових елементів у сфері державного управління та основою зовнішньополітичної діяльності, це стосується як світових масштабів так і України.

Саме через дипломатію втілюються зовнішні функції держави, вона є основним іміджевим маркером країни загалом. Крім того, дипломатична служба виконує важливе завдання, мабуть, одне із найважливіших – вона виступає своєрідним буфером щодо забезпечення національної безпеки.

Формування і реалізація національних інтересів є предметом особливої уваги державних інститутів, політичних партій, суспільства в цілому. І не останню роль у цьому аспекті відіграє Дипломатична служба України, яка представлена системою органів, серед яких:

- 1) Міністерство закордонних справ України;
- 2) представництва Міністерства закордонних справ України на території України;
- 3) закордонні дипломатичні установи України.

Зараз наша країна знаходиться в умовах перехідного стану, в межах якого відбувається вибір геостратегічних пріоритетів, реалізація яких покладається у першу чергу на систему органів дипломатичної служби [3, с. 23].

Проаналізувавши вищевикладене, можна узагальнити, що дипломатична служба відіграє важливу роль у формуванні зовнішньополітичного вектору та є одним із ключових елементів у сфері державного управління. Так склалося історично, цей висновок не новий. Адже, роль дипломатії, як знаряддя зовнішньої політики країни, завжди була значною. Якщо зануритись в історію, то дипломатичні стосунки можна прослідкувати навіть у варварських племенах, там теж відбувались переговори, укладались угоди та союзи економічного, військово-політичного характеру. Цілком логічно, що з часом дипломатичні зносин удосконалюються, змінюються, але їх суть

залишається єдиною – мирне врегулювання суперечливих питань та добросусідство.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про державну службу» від 7 червня 2018 року № 2449-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19> (дата звернення: 06.08.2020).
2. Матлай Л. (2017) «Дипломатична служба Іспанії в новому тисячолітті, «Політичні науки», № 1, 31-36 ст.
3. Григоренко Є., Журавель А. «Дипломатична служба в механізмі реалізації законодавства про національну безпеку України», Європейська дипломатія у XXI столітті: матеріали науково-практичного круглого столу (21 грудня 2018 року). Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2019, 23-26 ст. 184 с.

Пронь Л.М.

аспірантка,

*Інститут післядипломної освіти та довузівської підготовки
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника*

ДОПОМОГА ПО ЧАСТКОВОМУ БЕЗРОБІТТЮ ПІДПРИЄМЦЯМ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19

Станом на 28 серпня 2020 року у світі зареєстровано 24299923 хворих на коронавірусну хворобу, 827730 летальних випадків [11]. В Україні зареєстровано 114497 хворих на коронавірусну хворобу, 55083 одужало, 2451 летальних випадків, 1494243 протестовано [5].

Згідно епідемічної ситуації регіони позначаються різними рівнями небезпеки поширення коронавірусної хвороби: зеленим, жовтим, помаранчевим, червоним. На всій території України забороняється: перебувати в громадському транспорті та в громадських будівлях без маски; перетинати державний кордон або контрольні пункти без належного страхового полісу; перебувати на вулицях без документів, які засвідчують особу; залишати місця обсервації та самоізоляції самовільно. На кожен зону покладаються певні обмеження. В зеленій зоні потрібно: дотримуватися маскового режиму в громадських

будівлях, спорудах, транспорті; проводити масові заходи з розрахунку 1 людина на 5 кв. м; наповненість кінотеатрів має бути 50 %; перевозити пасажирів згідно кількості сидячих місць. В жовтій зоні потрібно дотримуватися обмежень зеленого рівня, а також забороняється: відвідувати установи соціального захисту, де перебувають люди похилого віку; проводити в закладах харчування масові заходи за участі більше ніж 20 чоловік; робота костелів; робота з 24 до 7 години місць громадського харчування, розважальних закладів, крім замовлень на винос та доставки. В помаранчевій зоні потрібно дотримуватись обмежень зеленого та жовтого рівнів, а також, обмежується: заклади харчування обслуговують лише 50 % від посадкових місць у приміщенні закладу; в закладах обслуговування та ТРЦ відбувається 1 відвідувач на 10 кв. м; музеї та бібліотеки обслуговують відвідувачів за умови 1 особа на 10 кв. м; дозволяється перевозити 50 % пасажирів від кількості сидячих місць; крім готелів, забороняється робота закладів з розміщення; забороняються планові госпіталізації, лише термінові; в спортивних залах на 1 особу має бути не менше 10 кв. м.; забороняється приймати нові зміни в дитячі табори (тільки в межах області); для масових заходів дозволяється не більше 220 людей, за умови, що на 1 людину припадає не менше 10 кв. м.; забороняється відвідувати заклади освіти групами більше 20 осіб, крім позашкільної, дошкільної, мистецької, середньої освіти. В червоній зоні діють усі обмеження зеленого, жовтого, помаранчевого рівня, а також забороняється: робота громадського транспорту, робота закладів громадського харчування (кафе, ресторанів тощо), кінотеатрів, спортивних залів, ТРЦ, фітнес-центрів; відвідувати заклади освіти; дозволяється перетинати межі таких районів лише власним транспортом, в якому знаходиться не більше 5 осіб, при цьому не враховуємо дітей до 14 років [7].

Після 26.08 буде заборонено в «зелених зонах» роботу нічних закладів, дискотек, розважальних закладів, закладів громадського харчування в контексті організації дозвілля; проводити концерти, крім тих, які організовані закладами культури, основним видом діяльності яких є концертна діяльність. Дані електронного сервісу «Дій. Вдома» будуть доступні місцевим органам самоврядування, щоб здійснювати контроль за самоізоляцією або обсервацією осіб. Від 31 серпня 2020 року буде діяти нове зонування регіонів України. До 31 жовтня 2020 року на всій території України продовжено для Єдиної державної системи цивільного захисту режим «Надзвичайної ситуації» [4].

Від 28 серпня до 28 вересня 2020 Уряд України заборонив в'їзд іноземцям. Є винятки: родичі першої лінії українських громадян, студенти українських вузів; особи, які офіційно працюють в Україні; особи, які відвідують країну транзитом; особи, які проходять військову службу; біженці; дипломати, працівники консульств та їхні сім'ї; члени офіційних делегацій; водії регулярних перевезень, водії вантажних транспортних засобів, члени екіпажів річкових, морських, повітряних, поїзних та локомотивних бригад; особи, запрошені Міністерством закордонних справ; інструктори, які прибувають в рамках програми НАТО «Партнерство заради миру» на запрошення Міноборони; запрошені діячі культури; спортсмени, які прибувають на змагання; запрошені українськими підприємствами технічні спеціалісти; особи, які лікуються або планують лікуватися в закладах охорони здоров'я України; особи, які перевозять стовбурові клітини для трансплантації [10].

Закон України «Про зайнятість населення» визначає часткове безробіття як «вимушене тимчасове скорочення передбаченої законодавством тривалості робочого часу у зв'язку із зупиненням (скороченням) виробництва продукції з причин економічного, технологічного і структурного характеру без припинення трудових відносин» [8].

Під час карантину роботодавцям, а саме, суб'єктам малого та середнього підприємництва, в тому числі фізичним особам-підприємцям, надається допомога по частковому безробіттю. Кошти на випадок безпоробіття передбачені в бюджеті Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування [6]. Для цього платник єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування повинен звернутися за місцем реєстрації в регіональний орган центрального органу виконавчої влади, який займається сферою зайнятості та трудової міграції, в Центр зайнятості, із: заявою; копією наказу, де буде зазначено дату початку скорочення або зупинення виробництва; список вжитих карантинних заходів; відомостями про працівників, які претендують на виплати по частковому безробіттю; довідкою, яка засвідчує відсутність заборгованості зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, та виплат заробітної плати. Роботодавець подає відомості про працівників, з якими оформив офіційні трудові відносини [1].

Звернутися можна протягом 90 календарних днів з того часу, як було зупинено або скорочено діяльність. З робочі дні Центр зайнятості

перевіряє подані документи. Рішення приймається протягом 3 робочих днів. Після ухвалення позитивного рішення Центр зайнятості із роботодавцем укладають договір про надання допомоги. Потрібно роботодавцю щомісяця подавати списки осіб, які претендують на допомогу по частковому безробіттю. Не можуть претендувати на допомогу особи, які отримують пенсію, які працюють за сумісництвом у працедавця. Центр зайнятості перераховує кошти роботодавцю протягом 3 робочих днів. Працівникам надходять кошти від працедавця протягом 3 робочих днів. Розмір допомоги визначається, враховуючи скорочені години, 2/3 тарифної ставки. Допомога не може перевищувати мінімальну заробітну плату (4723 грн). Виплати по частковому безробіттю не оподатковуються військовим збором та податком на доходи фізичних осіб [2].

На виплати по частковому безробіттю спрямовано 4,723 млрд. грн [9]. Позитивне рішення на виплату допомоги по тимчасовому безробіттю отримали 197 тис. роботодавців, щоб виплатити 357,3 тис. робітникам [3].

Список використаних джерел:

1. Держава допоможе виплачувати зарплату найманим працівникам малого бізнесу під час карантину. Від 02.04.2020. Прес-служба Мінекономіки. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=7b41e360-edcd-4de9-a82c-f354b22600b1&title=DerzhavaDopomozheViplachuvatiZarplatuNaimanimPratsivnikamMalogoBiznesuPidChasKarantynu> (дата звернення: 28.08.2020).

2. Державний центр зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua/storinka/dopomoga-po-chastkovomu-bezrobittyu-na-period-karantynu-dlya-robotodavciv> (дата звернення: 28.08.2020).

3. З початку року послугами служби зайнятості скористалися понад 1,7 млн. українців. Від 3 серпня 2020 року. Урядовий портал : Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/z-pochatku-roku-poslugami-sluzhbi-zajnyatosti-skoristalisya-ponad-17-mln-ukrayinciv> (дата звернення: 28.08.2020).

4. Карантинні заходи. Коронавірус в Україні : Офіційний інформаційний портал Кабінету Міністрів України. Інформацію оновлено 26 серпня. URL: <https://covid19.gov.ua/karantynni-zakhody> (дата звернення: 28.08.2020).

5. Коронавірус в Україні. Офіційний інформаційний портал Кабінету Міністрів України. URL: <https://covid19.gov.ua/> (дата звернення: 28.08.2020).

6. Про внесення змін до Порядку надання та повернення коштів, спрямованих на фінансування допомоги по частковому безробіттю на період карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19,

спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 : Постанова Кабінету Міністрів України № 453 від 3 червня 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/453-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.08.2020).

7. Про встановлення карантину та запровадження посилених протиепідемічних заходів на території із значним поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 : Постанова Кабінету Міністрів України № 641 від 22 липня 2020 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vstanovlennya-karantinu-ta-zapr-641> (дата звернення: 28.08.2020).

8. Про зайнятість населення : Закон України № 5067-VI від 5 липня 2012 року, редакція від 18.07.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text> (дата звернення: 28.08.2020).

9. Уряд виділив 6 млрд грн для фінансування допомоги по безробіттю. від 27 квітня 2020 року. Урядовий портал : Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-vidiliv-6-mlrd-grn-dlya-finansuvannya-dopomogi-po-bezrobittyu> (дата звернення: 28.08.2020).

10. Уряд уточнив категорії іноземців, які зможуть в'їжджати в Україну в період обмежень. Від 27 серпня 2020 року. Урядовий портал : Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-utochniv-kategoriyi-inozemciv-yaki-zmozhut-vyizhdzhati-v-ukrayinu-v-period-obmezhen> (дата звернення: 28.08.2020).

11. Coronavirus disease (COVID-19) pandemic. World Health Organization. URL: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019> (дата звернення: 28.08.2020).

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Пейк М.Й.
аспірант,

Ужгородський національний університет

ПОЯВА МІСТ НА ТЕРЕНАХ СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ СЛОВАЧЧИНИ

Словаччина належить до тих країн, де в добу феодалізму міста відігравали вагому роль. На відміну від інших країн, тут не було великих міст, які б були відомі далеко за межами словацьких земель, але тут існувала значна кількість середніх та малих міст, які з часом виокремилися, як центри політичного, господарського та культурного життя в межах того чи іншого регіону, чи навіть всього Угорського королівства, до складу якого входили словацькі землі в досліджуваний період.

Як відомо, після розпаду Великоморавської держави словацькі землі опинилися у складній ситуації: самостійне політичне життя тут починає занепадати, що стало причиною того, що словацькі терени стали предметом суперечок між сусідніми країнами. Й лише після того, як словацькі землі були приєднані до Угорського королівства, почалося відновлення політичного та економічного життя.

Починаючи з другої половини XI ст. поступово зароджується торгівля Угорщини з сусідніми країнами. Св. Ласло видав постанову, відповідно до якої не можна було займатися торгівлею за межами торговища й це було поштовхом до появи перших прикордонних міст [7, с. 6].

До прикладу, на теренах південно-західної Словаччини виникає торгове містечко, у сучасному Плавецкому Штвиртку, на австрійському прикордонні, де уже у 1206 р. згадується ринок. У Трнаві, яка мала вигідне географічне розташування, також відувалися щотижневі торговища (субота). Св. Ласло також видав постанову, яка забороняла займатися торгівлею в неділю, й саме тому виникали різноманітні Стреди, Штвиртки та Сobotи.

Варто наголосити, що торгові міста виникали й поблизу важливих замків, зокрема тих, що виконували роль адміністративного центру або

резиденції єпископа (Нітра, Братислава, Теков). Поступовий розвиток міст сприяв тому, що наприкінці XII – початку XIII ст. на теренах Словаччини з'являються й перші колоністи (голландці, німці тощо). Це стало ще одним поштовхом до появи та зростання середньовічних міст на словацьких землях. Колоністи сприяли активізації шахтарського, ремісничого та господарського життя й зрозуміло, що розвитку торгівлі.

Саме колоністи, першими почали рух за отримання привілеїв від короля. Одним з перших словацьких міст, що отримало привілеїв від короля була Трнава – у 1238 р. Бела IV видав привілеїв, за яким трнавчани отримали широкі привілеї (самоуправління, суд, вибори священника, сплата мита, право вільного переселення тощо). Це було поштовхом до того, що з часом Трнава стало справжнім середньовічним містом [6].

Таким чином, на початок XIII ст. Центрально-Східна Європа ще не мала привілейованих міст. Але, починаючи від IX ст. у передзамковій території вже існували спеціальні місця, де в основному збиралися ремісники та торговці. Саме з цієї категорії місць й почали виокремлюватися міста старого типу. На території Словаччини до цього типу міст відносилися лише ті, що розташовані на території південно-західної Словаччини (Нітра, Братислава та Острігом).

Варто зазначити, що це був один з найбільш розвинених районів Угорського королівства. Саме тут проходили щотижневі базари, на які сходилися не лише місцеві але й мандруючі торговці. Ремісники та торговці, які проживали у містах старого типу за своїм соціальним статусом ніяк не відрізнялися від інших жителів країни й так само підлягали юрисдикції королівських жупанів. Такий порядок був характерний для Угорського королівства аж до першої третини XIII ст. [1, s. 209].

В той же час, за правління Бели IV була реалізована міська реформа, яка зачепила й усі навколишні країни. Цими законами король хотів не лише збільшити надходження до державної скарбниці, але й шукав у городянах підтримки проти зростаючої могутності шляхти.

Починаючи з 1238 р. поступово видавалися перші міські привілеї, хоча цей процес певним чином був загальмований появою монголів на теренах Угорського королівства. Саме щоб подолати занепад після монгольської навали, король певним чином був зацікавлений у іноземних колоністах, які в основному були німецького походження. Німецькі колоністи приносили до Угорського королівства не лише свої ремісничі зв'язки та технології, але й право яким керувалися. Саме так

почало поширюватися на території Угорського королівства міське право, яке досягло на теренах німецьких земель значного розмаху. Тому як вважають сучасні словацькі дослідники, зокрема і М. Штефанік та Я. Лукачка, саме німецькі колоністи стали каталізатором урбанізму на теренах Угорського королівства, і саме завдяки їх жіяльності у другій половині XIII – протягом XIV ст. з'явилися кілька десятків привілейованих середньовічних міст [7, s. 8].

Завдяки отриманому привілею багато торгових міст старого типу та новостворені поселення швидко трансформувалися у міста нового типу, жителі яких становили єдине ціле – комуну, яка не підпорядковувалася юрисдикції королівських жупанів, а навпаки функціонували, як самостійні одиниці на чолі з власним суддею (*richter*) та міською радою. Члени міської ради – присяжні, здійснювали суд для всіх жителів міста.

Варто наголосити й на тому, що городяни отримали право самостійно розпоряджатися своїм майном й так само мали право вільно пересуватися по всій країні. Зазвичай, вони мали й право самостійно обрати собі священника (*farara*), хоча після цього його мав затвердити дієцезний єпископ. В цьому проявлялася й самостійність у церковних справах: міські священники підпорядковувалися напряму єпископу, й на їх діяльність ніяк не впливав архиєпископ [8, s. 319-320].

Городяни після отримання привілею місту отримали більше самостійності й у господарській діяльності. В першу чергу мова йшла про право на вільний тижневий базар. Податки з якого надходили до міської скарбниці. Також жителі міста отримали право рубати ліс та «бити» камінь у околицях міста, щоб вони мали змогу побудувати собі будинок та обгородити свою територію. Окрім того, вони мали право полювати і рибалити в околицях міста (а до прикладу жителі шахтарських міст мали право на пошук та видобуток дорогоцінного каменю та інших металів) [3, s. 26].

Розвитку торгівлі сприяло й звільнення від сплати митних та прикордонних податків у околицях міста, а подекуди й комітатів або навіть у всій країні. Навіть щорічна заміна грошей (до грошової реформи) відбувалася у місті й за участі очільника міста. Для міст, які розташовувалися поблизу кордонів країни важливе значення мало право складу, яке давало можливість місцевим торговцям збагачуватися на доходах від далеких продаж. Досить рідко зустрічається «*mil'ove*» право, яке забороняло чужим ремісникам поселятися й займатися своїм ремеслом у околиці однієї милі від міста (1 миля – 1,609344 км) [2, s. 84].

Окрім зазначених привілеїв, жителі міст отримали й нові обов'язки. В першу чергу це була повинність щорічно сплачувати данину до королівської скарбниці, яку збирала міська рада й платила за все місто. Повинність сплачувати данину поширюватися лише на городян, які мали у місті будинок з прилеглими територіями. А доприкладу повинністю жителів шахтарських міст була сплата шахтарського мита тощо.

Також до повинностей міст належала й повинність приймати короля або феодала та його супровід під час відвідин міста. Інші шляхтичі не мали права самостійно вступати до міста без погодження з представниками міста (*ius descensus*). До важливих обов'язків міста відносилося й спорядження воїнів до королівського війська. Зазвичай місто мало повинність від кожної четвірки поселень надати одного добре озброєного воїна. Міста намагалися позбутися цієї повинності й були більш схильні сплачувати більшу королівську данину [4, s. 64; 9, s. 56].

Власне, найвідоміші та найвпливовіші міста в Угорському королівстві виникли у XIII-XIV ст. на королівському підґрунті, й саме тому вони відомі як королівські міста. Так як право надавати міські пільги мали й світські та церковні землевласники, то на основі їх маєтків виникли феодальні міста, але які аж ніяк не були рівними з королівськими містами (про що свідчать їх права та обов'язки) [7, s. 9].

Таким чином, торгово-ремісничі поселення міського характеру почали виникати на теренах сучасної Словаччини вже від часу утворення Угорського королівства, але міста у повному сенсі, тобто такі, жителі яких на основі особливих королівських або феодальних привілеїв відрізнялися від інших жителів з'являються на словацьких землях лише у другій третині XIII ст.

Список використаних джерел:

1. Holák J. Vznik mestského práva na Slovensku a jeho pramene // Sborník Matice Slovenskej. Historia, 1938-1939. – Roč. XVI-XVII. – Č. 3-4. – S. 203-226.
2. Juck L. Výsady miest a mestečiek na Slovensku I. (1238–1350) // Bratislava: Veda, 1984. – 196 s.
3. Marsina, R a kol. Vývoj správy miest na Slovensku: Zborník príspevkov z konferencie o vývoji správy miest, ktorú usporiadala Slovenská historická spoločnosť a Gemerská vlastivedná // Martin: Osveta, 1984. – 308 s.
4. Marsina R. a kol. Slovenské dejiny. 1 // Martin: Vydavateľstvo Matice slovenskej, 1993. – 334 s.
5. Rábik V., Labanc P., Tibenský M. Vývoj stredovekých miest na Slovensku I. // Trnava, 2013. – 100 s.

6. Segeš V. Stredoveké mestá na Slovensku // www.historiarevue.sk/historia-2001-03/mesta.htm

7. Štefánik M., Lukačka J et al. Lexikon stredovekých miest na Slovensku // Bratislava : Historický ústav SAV, 2010. – 629 s.

8. Uličný F. Pôvod a vývoj miest na Slovensku od 9. do 14. storočí // Historické štúdie. – 2010. – S. 315-335.

9. Uličný F. Trhy a mestá na Slovensku v 9–12 storočí // SEDLÁK, Vincent (Ed.). Zborník príspevkov k slovenským dejinám. K životnému jubileu univerzitného profesora PhDr. Richarda Marsinu, DrSc. // Bratislava : Slovenský historický ústav Matice slovenskej, 1998. – S. 53-61.

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Консва О.В.

студентка,

*Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника*

ПРИНЦИПИ ЛІНГВІСТИЧНОЇ АРХЕОЛОГІЇ І ФРАЗЕОЛОГІЧНИЙ МАСИВ

Лінгвістична наука початку ХХІ століття позначилася принциповими змінами методології та виходом на новий рівень інтерпретації мовного знака. Лінгвістичні об'єкти на даному етапі розвитку науки розглядаються у тісному зв'язку з історією, культурою, розвитком філософської думки, духовністю, ментальними структурами, етнографією, психологічними специфіками (на індивідуальному і колективному рівнях та ін.). Також мова інтерпретується як нашарування культурних пластів та інформаційний код. Абсолютна більшість наукових праць, які виходять впродовж останніх десятиліть, так чи інакше маніфестують окремі принципові позиції обраної галузі знань [6, с. 35]. Методи дискурсивного аналізу стали широко вживаними як у рамках лінгвістичного простору, так і в суміжних напрямках. Крім цього, зближення мовознавчих дисциплін з літературним надбанням відображає тенденції до філологізації гуманітарних знань. У цьому контексті у форматі наукової термінології появилось таке словосполучення, як «лінгвістична археологія».

Оскільки будь-яка історія – це завжди нашарування у хронологічній послідовності пластів, які врешті формують культурно-історичну цілісність з внутрішньою ієрархією. Вона у свою чергу відстежується і вимальовує внутрішню стратиграфічну картину. Під цим кутом зору кожне лінгвістичне явище читається як субстрат, який фіксує мовні коди. Кожна лексична одиниця та її понятійна основа характеризуються певним рівнем «залягання» – хронологічними параметрами формоутворення. Ретроспективний розгляд еволюції як окремого мовного явища, так і мовної картини світу загалом дає змогу відстежити

еволюційну динаміку, що є вартісним у розумінні й інтерпретації мови та культури [4, с. 70].

Хоча термін «лінгвістична археологія» появився у XIX столітті, посправжньому запитуваним став лише у кінці XX століття. У наш час це новий напрямок досліджень, який репрезентується не лише студіями в галузі етимології, а й дослідженнями у форматі лексикології, дериватології, морфології, синтаксису, стилістики, дискурсології, культурології та ін. Але базовим є все ж аналіз понятійно-лексичних формоутворень та семантичних структур. Слід зазначити, що вивчення семантичної структури лексеми – її інтерпретації у лексикографічному просторі та дискурсі впродовж XX століття дало змогу накопичити чималі знання у цій галузі. Тоді як лінгвоархеологічні методи у сфері фразеології вимагають напрацювань. Та й загалом між цими аналітичними підходами існує принципова відмінність. Полягає вона в тому, що «життя» лексико-семантичної структури та понятійного формоутворення суттєво відрізняється від долі стійкого словосполучення. Лексеми, як відомо, перебувають у зоні значно більш інтенсивної динаміки – мутації семантичних компонентів, втрата і набуття окремих сем та семем, зміна ієрархії компонентів у межах лексико-семантичної структури, рух окремих лексичних одиниць у бік ядра чи периферії лексико-семантичного поля, перехід у зони інтенсивного функціонування чи пасиву, а інколи і повного відмирання експлікують типову картину, яка є характерною для лексико-семантичної структури. Тоді як фразема позначена вираженою константністю, стійкістю щодо змін. Хоча динаміки у межах семантико-метафоричного образу стійкого словосполучення теж спостерігаються, але вони є помітно менш інтенсивними. Так, скажімо, якщо лексема може у межах одного століття помітно змінити семантико-стилістичні особливості, то фразема може впродовж тисячоліття зберігати структуру незмінною. Прикладом можуть слугувати вислови, джерелом яких є латинська мовокультура чи біблійні висловлювання. Сміємо зазначити, що XX та початок XXI століть позначилися інтенсивним процесом оновлення лексичного та фразеологічного складу [2, с. 99]. Це є типовим для більшості мов світу, і насамперед це стосується шести найбільш поширених мов. Вислови політиків, діячів у галузі науки і культури, популярних персонажів кінострічок та героїв художніх творів доповнили існуючий континуум. Лише час покаже, які з них увійдуть у фонд

фразеологічного простору, а яким не судилося доповнити мовно-культурний корпус.

Якщо йдеться про викладання рідної чи іноземної мови, то слід звернути увагу на те, що застосування методів лінгвістичної археології є обов'язковим [3, с. 49-53]. Якщо ж йдеться про інтерпретацію мовного знака (у даному випадку говоримо про фразеологізми) чи творів художньої літератури, то звернення до семантичних витоків, вивчення хронотопу і культурно-світоглядних та когнітивно-аксіологічних параметрів є обов'язковою процедурою. Здійснення хронологічного зрізу з метою виявлення семантичних конфігурацій допомагає зрозуміти образність та глибину стійкого словосполучення [5, с. 26]. Так, скажімо, стійкі словосполучення «авгієві конюшні», «альфа і омега», «o santa simplicitas!» («о свята простота!»), «пошитися в дурні» вимагають окремих коментарів, а також додаткових інтерпретацій контексту. Такі когнітивні процедури при вивченні англійської мови, а також при читанні та інтерпретації творів словесного мистецтва.

Вивчаючи англійську (чи будь-яку іншу) мову, в середньому шкільному закладі чи вузі, завжди слід звертатися до витоків кожного окремого змістоформуючого та смислоформуючого сегмента, а також фактурно прописувати культурно-історичне та ментально-світоглядне тло. Наприклад, такі стійкі семантичні структури, як:

- «take the rag off» (заткнути всіх за пояс);
- «the apple of one's eye» (зіниця ока);
- «to curry favour» (підлещуватися);
- «baker's dozen» (чортова дюжина);
- «to throw down the gauntlet» (кинути виклик);
- «to sink or swim» (пан або пропав);
- «make a rise» (натрапити на золоту жилу);
- «deadly sin» (смертельний гріх);
- «above board» (руки на стіл, або вести чесну гру);
- «bear coals» (виконувати чорну роботу);
- «strain at gnat» (бути скупим, трястись над кожною копійкою) [див. 1, I і II т.].

Позиціонує кожне стійке словосполучення у відповідності з його культурно-історичними координатами або здійснюючи процедуру лінгвоархеологічної розвідки, з'являється змога розкрити первинні змістові та смислові формули, які формують першооснову поняття. Потім відстежені подальші семантичні нашарування і вивчення

траєкторії дрейфу фраземи у семантичному просторі дозволяють побачити глибину мовних явищ, виписати їх поетапні семантичні трансформації і в такий спосіб адекватно оцінити вартісність і художню силу як окремого сегмента, так і твору загалом. Тож лінгвістична археологія, як специфічний підхід до інтерпретації фразеологізмів, володіє значним потенціалом у вивченні мови і художньої літератури.

Список використаних джерел:

1. Англо-русский фразеологический словарь. Сост. А. В. Кунин. В 2-х т. – Москва, 1967. – 1264 с.
2. Дядечко Л. П. Крылатый слова звук, или Русская эптология. – Киев, 2006. – 336 с.
3. Конева О. В. Рефлекси біблійної морально-етичної картини світу у системі англійської фразеології: лінгвокультурно-дискурсологічний аспект. *Сучасні тенденції розвитку філології та лінгвістики: матеріали II науково-практичної конференції* (м. Київ, 29-30 травня 2020 р.). – Херсон, 2020. – С. 49-53.
4. Мельник Я. Г. Субъектность как языковая категория. – Ивано-Франковск, 1997. – 124 с.
5. Савченко Л. В. Феномен етнокодів духовної культури у фразеології української мови: етимологічний та етнолінгвістичний аспекти. – Сімферополь, 2013. – 600 с.
6. Язык и наука конца XX века. – Москва, 1995. – 432 с.
7. Язык – знание – реальность. – Москва, 2011. – 352 с.

Мельник Т.В.

студентка аспірантури,

Інститут проблем сучасного мистецтва

Національної академії мистецтв України

ГЕНДЕРНА ЛІНГВІСТИКА В УКРАЇНІ ПЕРІОДУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Гендерні стереотипи, з огляду на їх суть і період функціонування в мові, можна поділити на традиційні, нові та актуалізовані. Традиційні стереотипи мають давню історію вживання і транслюють вікові уявлення народу про характер і призначення чоловіка та жінки у соціумі.

Вони формувалися протягом століть, закріплювалися у свідомості не одного покоління мовців і зараз продовжують впливати на світосприйняття сучасників. До них можна віднести номінативи: «Берегиня», «Годувальник», «Адам», «Єва», «Сильна стать», «Слабка стать», «Протилежна стать» та ін.

Нові з'явилися в мові відносно недавно, під впливом мінливих умов суспільного розвитку, і спираються на сьогоденні реалії життя та нову предметність. Представлені концептами: «Барбі», «Супермен», «Секс-символ», «Модель» та ін. Зберігаючи частку традиційних стереотипів, вони формують нові, більш сучасні уявлення про «жіноче» та «чоловіче».

Актуалізовані називаємо традиційні стереотипні найменування, синхронізовані у сучасний дискурс з урахуванням нових семантичних характеристик. Це лексичні гендерні пари: «Партнер-Партнерка», «Самка-Самець», «Принц-Принцеса» та ін. Деякі науковці, наприклад, О. Кісь, Л. Ставицька – схильні вважати образ жінки-берегині нав'язаним українському суспільству. Він, як зазначає О. Кісь, «з одного боку, репродукує консервативні гендерні стереотипи з характерним прикріпленням жінки виключно до приватної сфери (сім'ї, дому), з іншого – під гаслом «відродження традиції» насаджує штучну модель жіночої ідентифікації, що насправді має небагато спільного з українською минувиною» [1]. Тобто, за словами дослідника, головним смисловим навантаженням цього образу є абсолютизація жіночих репродуктивних і побутових функцій, а не ствердження її «матріархальної» суспільної домінантності.

Образ «Берегині» у публіцистичному мовленні актуалізується в перші роки незалежності, коли із розряду архаїзмів він переходить до активного словника у своєму первинному семантичному значенні «святої і божественної жінки». Поступово зміст образного поняття «жінки-берегині» видозмінюється. Їй приписують домостроївський «інстинкт збереження потомства, захисту родини».

Загалом, сучасне покоління є яскравим зразком переходу соціостатевих відносин на нові сходинки. У ньому спостерігається еволюція суспільних догматичних поглядів на призначення чоловіка та жінки, злам традиційних і зародження нових гендерних ідеологій. Одним з ключових факторів у питанні гендерної лексикології на території України – є поява та розповсюдження фемінтивів.

Феміністична мовна реформа, феміністичне мовне планування відноситься до зусиль, частіше політичних рухів, а також ідей на індивідуальному та громадському рівнях, спрямованих змінити те, як мова використовується щодо гендеру людей, видів діяльності, статусів та посад [2]. Ініціатива впроваджена в таких країнах, як Швеція, Швейцарія та Австралія, і була попередньо пов'язана з підвищенням гендерної рівності.

Феміністична теорія мови також зосереджується на тому, як слова або фрази підкреслюють розрив у гендерних нормах. Очевидними прикладами цього є такі слова, як жінка-лікар (Lady Doctor) або завідувачка (керівниця, завідувача – Manageress). Це владні позиції, зазвичай зайняті чоловіками. Тому, коли їх займає жінка, їм потрібна нова назва, щоб підкреслити порушення ними соціальних норм. Це працює в обидві сторони, зі словами на кшталт «медбрат», зверненими до чоловіка, що знаходиться в типово жіночій ролі.

Фемінітиви (фемінативи; *nomina feminativa, nomina feminina*; від лат. *fēmina* – жінка, *fēminīnus* – жіночий) – група морфологічних одиниць, маркованих граматичним жіночим родом, альтернативних або парних аналогічним одиницям чоловічого роду, що утворює здебільшого стилістично забарвлений прошарок словникового складу, сфера вжитку якого часто перебуває за межами літературного мовлення. В українському мовознавстві фемінативами традиційно називають лексичну групу іменників спільного роду, що становлять шар експресивно-оцінної лексики.

З розвитком сучасної теорії гендеру і феміністської або гендерної лінгвістики, однією з ключових тез якої є відставання мовних засобів від реалій зростання суспільного значення жінок у сучасному світі, увагу дослідників усе частіше привертає активізована словотвірна підсистема фемінітивів (фемінативів), утворюваних суфіксальним способом від чоловічих особових назв за професійним, посадовим, соціальним станом (див. моція). У сучасній українській мові вони належать до однієї з найбільш активних і динамічних її категорій, що розвивається під впливом позамовних та власне мовних чинників [4, с. 3-32]. Словотвірна фемінізація розвивається в площині конкурування нормативного засобу мовної ідентифікації жінки та новоствореного або повернутого в мовлення з пасиву [3, с. 27-40].

Останнім часом у наукових працях усе частіше віддають перевагу варіанту фемінітив, який утворюється аналогічно до слів інфінів, генітив

тощо, й може «існувати в мовленні як потенційне слово і поступово утверджуватися в ролі термінологічного поняття» [5, с. 17-21].

В англійській мові під фемінітивами розуміють назви посад і фахів (gender marking in job titles), де вони є явищем рідкісним, оскільки більшість таких назв в англійській мові є гендерно-нейтральними. Полеміка щодо фемінізації професійних назв, а відповідно, на думку прихильних до стратегії специфікації, включення жінок в «поле видимості» у мові є особливо актуальною для мов з граматичним родом, до яких належить і українська, оскільки при запозиченні гендерно-нейтральних назв професій і робіт охопність семантики може бути втрачена. Наявність у різних мовах двох різних стратегій – нейтралізації та специфікації – залишає відкритим питання, що вважати прийнятною стратегією для кожної конкретної мови [6, с. 97]. Вже у XVI-XVII століттях кількість жіночих номінацій в українській мові поступово зростала, однак продуктивнішими вони стали у XIX столітті [7, с. 81-95]. Для цих періодів характерно, що фемінітиви активно вживали передусім в усному мовленні, а в писемні джерела і відповідно словники вони проникали повільніше. Ситуація змінилася на початку XX століття, коли кількість неофемінітивів зростала, але зі збільшенням жінок у відповідних професіях вжиток повертався до форм чоловічого граматичного роду. На хвилі фемінізації й українізації жіночі назви потрапили в словники. Політична дискусія про фемінітиви та жіночі прізвища велася під час правописної конференції 1927-28 рр. Учасники висловилися за відмінування та варіативність, але активісти жіночих партійних організацій («жінвідділів») виступили категорично за те, що жіночі прізвища «не повинні одмінятися од чоловічих» [8].

Наразі, проаналізувавши соціальну підтримку фемінітивів, можна зробити висновки про те, що найбільше схильні до їх постійного вживання, в пресі: друковані та інтернет-видання «Критика», «Критика феміністична», Культурний портал «Korydor», «Україна модерна», «Гендер в деталях», «Повага: Кампанія проти сексизму в українських ЗМІ», гендерний журнал «Я», «Спільне», «The Ukrainians», видавництва: «Критика», «Медуза», «Пабулум», «А-ба-ба-га-ла-ма-га», в телебаченні: інтернет-канал «Громадське телебачення», телепрограма «ТСН» на 1+1, телепрограма «Факти» на ICTV, телепрограма «Вікна» на СТБ, інтернет-проект «Телебачення Торонто», радіо-мовлення: «Громадське радіо», «Радіо Сковорода».

Список використаних джерел:

1. Кісь О. Моделі конструювання гендерної ідентичності жінки в сучасній Україні [Електронний ресурс] / О. Кісь // *І* : незалежний культурологічний часопис. – 2003. – № 27. – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n27texts/kis.htm>
2. Liddicoat, A. J. (2011). Feminist language planning. *Current Issues in Language Planning* 12(1): 1–7. doi:10.1080/14664208.2011.548314
3. Безпояско, Олена Костянтинівна. Граматика української мови. Морфологія : підруч. для студ. філол. ф-тів вузів / О. К. Безпояско, К. Г. Городенська, В. М. Русанівський. – Київ: Либідь, 1993. – 334 с.
4. Архангельська А. М. До проблеми словотвірної фемінізації в українській мові новітньої доби: традиція і сучасність // *Мовознавство*. – 2013. – № 6.
5. Тараненко О. О. Словотворення української мови в аспекті її сучасних системно-нормотворчих тенденцій (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) // *Мовознавство*. – 2015. – № 1.
6. Брус М. П. Словотвірна термінологічна база фемінітивної підсистеми української мови // *Лінгвістичні студії* : зб. наук. праць. – Донецьк : Донецький національний університет, 2011. – № 23.
7. Архангельская А. Сексизм в языке: Мифы и реальность. – Оломоуц, 2011. – 328 с.
8. Семенюк С. Формування словотвірної підсистеми назв самиць у новій українській мові // *Українська мова*. – 2012. – № 1.

Турчак Л.І.

*кандидат мистецтвознавства, доцент,
Київський національний університет культури і мистецтв*

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В КУЛЬТУРІ УКРАЇНИ 1990-Х РОКІВ

Наукова діяльність є невід'ємною частиною суспільства, важливою складовою. Наука – одна з форм суспільної свідомості, що дає об'єктивне відображення світу; система знань про закономірності розвитку природи і суспільства та способи впливу на навколишній світ [2, с. 586].

Стан науки відображає процеси розвитку суспільства, економічну, політичну ситуацію. Трансформації в суспільстві мають своє відображення не лише у науці а і культурі, зокрема у сфері мистецтва. Такі зміни можна прослідкувати в Україні наприкінці ХХ століття.

Загально визнано, що мистецтво являє собою надзвичайно складне соціокультурне явище. Про це свідчить, зокрема велика кількість визначень: як форма суспільної свідомості; як засіб самовираження; як засіб комунікації; як галузь вираження естетичного відношення людей до довкілля і т. д. і т. п.

Проте реально, практично, конкретно мистецтво існує як невід’ємна складова частина суспільного організму на певному історичному етапі його функціонування [1, с. 30].

Цілком природно, що із переїнами в суспільстві відбулися відповідні зміни в мистецтві, художній культурі, зокрема в образотворенні. Виникла так звана «перехідна ситуація». Зміна творчих пріоритетів, «новий» соціокультурний контекст, в якому почало існувати українське мистецтво, спричинило появу досліджень, котрі стосуються різних аспектів.

У зв’язку з цим виникли концепції, автори яких дають різну оцінку подій, що відбулися і відбуваються в образотворчому мистецтві. Такими є дослідження Г. Складенко, М. Криволапова, О. Федорука, О. Голубця, О. Петрової, М. Протас, З. Чегусової, Т. Кара-Васильєвої, О. Роготченка, І. Міщенко, В. Сидоренка, Н. Булавіної, О. Сидора-Гібелінди, О. Сом-Сердюкової, Г. Вишеславського та ін.

Мистецтвознавці, соціологи, історики досліджують образотворче мистецтво в різних його «іпостасях»: візуальне мистецтво, візуальні практики (В. Сидоренко, М. Протас та ін.), медіамистецтва та новітні технології (О. Чепелик, О. Соловійов, Г. Вишеславський та ін.), сучасне, актуальне мистецтво (Н. Булавіна, Г. Складенко, О. Петрова, В. Бурлака, Л. Турчак та ін.).

Дослідники довели актуальність питання сучасного мистецтва в умовах кардинальних змін в суспільстві.

Досліджувався також вплив тоталітарної системи СРСР на культуру України. Переважна більшість наголошувала на негативному впливові радянської системи.

Доктор мистецтвознавства О. Голубець переконаний, що мистецтво довгі роки не було об’єктом неупереджених досліджень. Одна з причин тому – відсутність у межах тоталітарного суспільства традицій принципової критики, повсюдне домінування «захвалювальних» і так званих «позитивних» матеріалів [4, с. 7]. Негативно оцінюють культурну спадщину України й інші дослідники. Доктор філологічних наук Г. Вервес найбільшою втратою «нашої культури» вважає «втрату

відчуття національної ідентичності («тожсамості»), удар по якій був заподіяний (як народові з селянським менталітетом) колективізацією і голодомором» [3, с. 106]. І. Дзюба вважає, що: «українська національна культура зазнала глибоких спотворень під тиском тоталітаризму, набула рис ущербності й навіть приреченості» [5, с. 16–20].

Соціолог О Семашко, розглядав українську культуру «в умовах нової соціальної реальності», зазначав, що в радянський період, переважало суто прагматичне, технократично артикульоване ставлення до культури, а сама культура досягала такого рівня «заідеологізованості», що її часто-густо й не відрізняли від ідеології [7].

Саме тому 1990-ті роки стали періодом трансформацій не лише в політичній, економічній а і в культурній сфері.

У культурно-мистецькому житті України кінця ХХ – початку ХХІ ст. можна виділити два періоди: кінець 1980-х початок – 1990-х рр., який характеризується зникненням стилістичних заборон, появою «нових» форм, видів та засобів створення мистецтва, появою «нової хвилі»; середина 1990-х – початок 2000-х рр., коли в мистецтві відбулась «адаптація» постмодерністських течій, продовжуються творчі пошуки, українське мистецтво виходить на міжнародний художній простір завдяки участі митців у міжнародних акціях, симпозіумах, бієнале.

Живопис, графіка, скульптура, декоративне мистецтво збагатилися сучасними темами, сюжетами, образами, набули нових ознак. У творах живопису все частіше використовують фото-, відеопроєкти. Графічне мистецтво змінило агітаційний плакат на рекламний, графічний дизайн, нет-арт, Інтернет, частково витіснили колись популярну книжкову графіку. Скульптура набула нових ознак, замість прославляння героїчного минулого стає актуальним філософський підтекст, експерименти з формою та пластичними матеріалами тощо. Декоративне мистецтво позбавилось ознак утилітарності, все частіше виконує естетичну функцію. Часто ці види мистецтва поєднуються один з одним у мистецьких проєктах. Мистецтво набуває ознак епатажності, емоційності, філософського глумачення змісту твору.

Художній процес періоду незалежності України засвідчив жанрову, тематичну та стилістичну розмаїтість, на це вплинули суспільно-політичні чинники: вивільнення від ідеологічного тиску однієї партії, так зване «повітря свободи» сприяло свободі творчості, надихнуло на самовиявлення митців, творчі експерименти. Поряд з цим зникли будь-

які заборони й стилістичні обмеження, «єдина лінія контролю» з боку держави, змінилась «абсолютною творчою свободою».

Кінець XX століття позначений здобуттям Україною державної незалежності, що призвело до національного самовизначення та поступової інтеграції у світовий культурний простір. Сучасний стан розвитку суспільства характеризується зростанням етнічної свідомості народу, значним інтересом до вітчизняної культури, що відстежується на прикладі творів різних видів мистецтва [6, с. 171].

Українські митці мають змогу представити проекти на світових виставках, таких як Бієнале в Венеції, Документа в Німеччині та ін. Це нові можливості для презентації української культури і мистецтва за кордоном.

Список використаних джерел:

1. Безклубенко С. Д. Всезагальна теорія та історія мистецтва / С. Д. Безклубенко. – К., 2003. – 261 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови. К. ; Ірпінь: ВТФ Перун, 2004 – 1140 с.
3. Вервес Г. Українці на рандеву з Європою / Г. Вервес ; Ін-т історії України НАН України. – К., 1996. – 120 с.
4. Голубець О. Між свободою та тоталітаризмом. Мистецьке середовище Львова другої половини ХХст. : монографія / О. Голубець. – Львів, 2001. – 176 с. : іл.
5. Дзюба І. Проблеми культури в незалежній Україні / І. Дзюба // Пам'ятки України. Історія та культура. – 1997. – № 2. – С. 16–20.
6. Кара-Васильєва Т. Декоративне мистецтво України ХХ ст. У пошуках «великого стилю» / Т. Кара-Васильєва, З. Чегусова ; [гол. ред. В. Куценко]. – К. : Либідь, 2005. – 280 с. : іл.
7. Культурне відродження в Україні / [М. М. Алексівець, М. М. Більчук, М. С. Бойко та ін.]. – Львів : СП Астериск, 1993. – 218 с.

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Харитонюк О.Л.

аспірантка,

*Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки*

ЮРИДИЧНИЙ АСПЕКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНОСТІ ПРАВ ЖІНОК ТА ЧОЛОВІКІВ У МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ

Гендерна рівність є явищем, яке відображає справедливе ставлення рівною мірою до жінок і чоловіків. Це передбачає врахування історичних моментів і подолання соціальних перешкод, які заважають жінкам і чоловікам існувати в рівних умовах. Ідеал гендерної рівності означає, що жінки та чоловіки мають рівний суспільний статус, однакові умови для реалізації своїх прав, однакові можливості робити внесок у національний та місцевий політичний, економічний, соціальний розвиток і користуватися його результатами. При цьому саме поняття гендеру не нівелює, а відображає відмінності в ролях, поведінці, ментальних і емоційних характеристиках між чоловічим і жіночим. Досвід низки держав упродовж багатьох десятиліть демонструє, що гендерна нерівність гальмує розвиток суспільства, спричиняє зниження продуктивності праці й уповільнення економічного розвитку, завдає збитків добробуту як міст і регіонів, так і їхніх громад. Саме тому досягнення гендерної рівності вже тривалий час є центральним показником розвитку й цілеспрямованою політикою багатьох держав у всьому світі [1].

Дуже важливим аспектом успішності країни є професіоналізм місцевого самоврядування. Саме тому, дуже важливо щоб на базовому, місцевому рівні було забезпечено гендерну рівність, оскільки в умовах реформи місцевого самоврядування, яка розпочалася після Революції Гідності – це одне із дуже важливих питань для України.

Для того, щоб зрозуміти як вирішити питання гендерної збалансованості у органах місцевого самоврядування, потрібно

проаналізувати зміни, які відбулися в Україні з 2014 року та дослідити теперішній стан українського законодавства щодо цього питання.

У минулому, просування гендерної рівності сприймалося переважно як «жіноче питання», а гендерні програми зосереджувалися на покращенні становища жінок. Водночас забезпечення гендерної рівності можливе лише за умови зміни світоглядної позиції всіх громадян, тому наразі дедалі гостріше постає не лише потреба у залученні чоловіків до просування гендерної рівності, а й необхідність широкого висвітлення їх ролі у цьому питанні. Тож варто розуміти, що з гендерними проблемами стикаються і чоловіки. Суспільство постійно висуває вимоги щодо відповідності чоловіків певним очікуванням та нормам поведінки. Невідповідність між соціальними очікуваннями, які покладаються на чоловіків, та їхнім реальним життям може призводити до негативних наслідків, що концептуалізуються в рамках теорії сучасної «кризи маскуліності». Через відчуття нерезалізованості чоловіки можуть шукати інших шляхів підтвердження власної маскуліності, зокрема через зловживання алкоголем, поширення ризикованих форм поведінки або вияви агресії [2, с. 16].

Аналізуючи юридичні документи, що регулюють це питання, дуже важливим документом, що спрямований на забезпечення рівних прав і можливостей є Європейська хартія рівності жінок і чоловіків у житті місцевих громад.

Гендерний підхід є частиною доброго врядування. Саме тому понад 1000 європейських міст та органів місцевого самоврядування інтегрують принципи Європейської хартії рівності жінок і чоловіків на місцевому рівні. В Україні цей процес поступово набирає обертів. Дуже успішним прикладом є місто Вінниця, яке стало першим українським містом, що приєдналося до Європейської хартії рівності жінок і чоловіків у житті місцевих громад, а пізніше ухвалило Концепцію Програми «Місто за рівність» на період до 2023 року» [3].

Ще одним важливим документом, який регулює питання рівності є Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами. Відповідно до ст. 420 вищевказаної угоди, співробітництво передбачає забезпечення гендерної рівності та рівних можливостей для чоловіків та жінок у сфері зайнятості, освіти та навчання, економічної та суспільної діяльності, а також у процесі прийняття рішень [4].

Україна в 2015 році вперше включила до виборчого законодавства норму про гендерну квоту на місцевих виборах, але тоді будь-яких санкцій за її недодержання не було [5].

11 липня 2019 року Верховна Рада України ухвалила в другому читанні проєкт Виборчого кодексу. У якому передбачено, що під час формування загальнодержавного та регіональних виборчих списків кандидатів у депутати партії повинні забезпечити присутність у кожній п'ятірці (місцях з першого по п'яте, з шостого по десяте і т.д.) кожного виборчого списку як чоловіків, так і жінок (не менше двох кандидатів кожної статі). У такий спосіб гендерна квота становитиме щонайменше 40% жінок. Виборчий кодекс набере чинності з 1 грудня 2023 року.

Ще одним важливим кроком вирішення питання гендерної рівності в Україні є Проєкт «Гендерне бюджетування в Україні», що здійснюється з метою підтримки Міністерства фінансів України в процесі впровадження гендерно орієнтованого бюджетування в Україні за фінансової підтримки Швеції. Основна мета Проєкту – сприяти підвищенню економічної ефективності видатків бюджету через врахування потреб різних груп жінок та чоловіків в Україні. Період впровадження Проєкту – з 2014 по 2021 рр. [6].

Гендерно орієнтоване бюджетування – це інструмент, спрямований на інтеграцію гендерної політики в бюджетний процес, який слід розглядати як впливовий елемент управлінської діяльності, пов'язаний із розробленням бюджетів різних рівнів, що надає важливу інформацію фахівцям, які приймають рішення щодо розподілу бюджетних коштів. Гендерно орієнтоване бюджетування – це метод, що передбачає комплексну роботу щодо інтеграції гендерних аспектів у всі етапи процесу планування державних та місцевих бюджетів [7].

Як зазначено у «Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017–2020 роки», процес децентралізації стимулює органи місцевого самоврядування до зміцнення власної фіскальної бази, впровадження сучасних методів управління фінансами, зокрема в частині застосування гендерно орієнтованого підходу. Законодавчими підставами для впровадження гендерно орієнтованого бюджетування є низка стратегічних документів та нормативно-правових актів, прийнятих урядом України: Цілі стійкого розвитку України; Державна соціальна програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року; Національний план дій з

виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2020 року тощо [8, с. 6-8].

Рівність жінок і чоловіків є одним з основних прав усіх громадян та фундаментальною цінністю будь-якої демократичної держави. Щоб досягти цього, таке право має бути не тільки юридично визнаним, але й ефективно застосовуватися до всіх аспектів життя: політичного, економічного, соціального і культурного [9].

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що починаючи з 2014 року було дуже багато зроблено для вирішення питання рівності прав жінок і чоловіків як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях. В Україні існує велика законодавча база для забезпечення гендерної рівності, але дуже важливо, щоб це здійснювалося на практиці та приносило позитивні результати для розвитку України.

Список використаних джерел:

1. Гендерні ініціативи міст і громад України [Електронний ресурс] // Проєкт «Партнерство для розвитку міст». – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/528/Gender_initiatives_in_Ukraine.pdf

2. Гендерна рівність. Міфи, факти та державна політика [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: file:///C:/Users/Admin/Downloads/Gender_Equality_guide_VRU_2020.pdf

3. Гендерна рівність [Електронний ресурс] // Проєкт «Партнерство для розвитку міст». – Режим доступу до ресурсу: <http://pleddg.org.ua/ua/genderna-rivnist/>

4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

5. Шукайте жінку чи чоловіка або гендерна квота на місцевих виборах 2020 року [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://law.chnu.edu.ua/henderna-kvota-na-mistsevykh-vyborakh-2020/>

6. Гендерно-орієнтоване бюджетування [Електронний ресурс] // Децентралізація. – Режим доступу до ресурсу: <https://donors.decentralization.gov.ua/project/gob>

7. Гендерно орієнтоване бюджетування сприяє підвищенню ефективності державних витатків і державної політики [Електронний ресурс] // Проєкт «Партнерство для розвитку міст». – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://pleddg.org.ua/ua/2019/genderno-orientovane-byudzhetuvannya-s/>

8. Іваніна Т. Запровадження гендерно орієнтованого бюджетування в об'єднаних територіальних громадах України [Електронний ресурс] / Т. Іваніна, О. Кисельова // National Democratic Institute. – Режим доступу до ресурсу: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/536/GRB-handbook.pdf>

9. Європейська хартія рівності жінок і чоловіків у житті місцевих громад [Електронний ресурс]. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: http://auc.org.ua/sites/default/files/hartiya_ukr.pdf

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Бречка Д.М.

*кандидат психологічних наук,
Харківський національний університет
Повітряних Сил імені Івана Кожедуба*

ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПРИРОДИ ЦІННОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ

Поглиблення соціально-економічних суперечностей, зміни суспільної свідомості посилюють вимоги до процесу формування особистості, виховання у неї системи ціннісних регуляторів поведінки у всіх сферах життя. Зростаюча необхідність формування моральності та громадянської спрямованості особистості у процесі професійної підготовки правоохоронців зумовлює підвищення наукового інтересу до вивчення закономірностей становлення їх ціннісних орієнтацій.

Проблема цінностей виступає предметом дослідження багатьох наук: філософії, соціології, економіки, історії, релігії, політології, права, педагогіки, психології, оскільки має непересічне значення для вивчення процесів формування і розвитку як особистості зокрема так і суспільства в цілому. Як зазначає у своїх дослідженнях А. Бітуєва, складність визначення сутності феномену «цінність» пов'язана з його багатозначністю та об'єктивними особливостями. У літературі існує понад сто дефініцій поняття «цінність», в яких пропонуються до розгляду різноманітні підходи до проблеми [2, с. 63].

Цінність, як науковий термін, був започаткований Аристотелем і введений у науковий обіг у 60-х роках XIX сторіччя. Основною дефініцією поняття «цінність» є значущість певних реалій дійсності з погляду задоволення матеріальних і духовних потреб, інтересів людини; це те, що може цінувати особистість, що є для неї значущим і важливим [9, с. 34].

Поняття цінності з'явилося в філософії в XVIII столітті в роботах І. Канта для визначення належного на відміну від сущого, речей, того, що є. У середині XIX століття Г. Лотцем впроваджується в науку поняття цінності як значущості чого-небудь [3, с. 102]. На початку

XX століття виокремився самостійний розділ філософії «аксіологія», метою якого стало вивчення ціннісної проблематики. В межах даного напрямку цінності розглядають як специфічні соціальні явища, певні прояви суспільних відносин і нормативно оцінного боку суспільної свідомості.

В соціологічних дослідженнях проблема цінностей стала однією з центральних. Е. Дюркгейм, М. Вебер, Г. Зіммель, Т. Парсонс в своїх роботах підкреслювали значення цінностей у формуванні та розвитку як окремої особистості, так і суспільства в цілому [1, с. 61].

На початку XX століття засновник психотехніки Г. Мюнстерберг запропонував систему, що охоплює 25 цінностей, об'єднаних в дві групи: життєві і культурні. А. Маслоу, Г. Олпорт, Е. Фромм, Е. Шпрангер і інші працювали над класифікацією, структурою і значимістю цінностей в житті особистості. Але, як зазначає Д. Леонтьєв, найбільш обґрунтованим і масштабним напрямком у вивченні цінностей були дослідження М. Рокича. На основі розробленого ним методу прямого ранжирування він виділив два класи цінностей – термінальні та інструментальні [7, с. 22].

Сучасні психологічні словники визначають цінності як поняття, що фіксує позитивне чи негативне значення будь-якого об'єкта чи явища, одну з форм суспільних відносин; цінність – це специфічне людське, суб'єктивно зацікавлене ставлення людини до речей, процесів, явищ [5, с. 184].

Проведений аналіз філософських, соціологічних та психологічних досліджень дозволяє дійти висновків щодо розмаїття поглядів на сутність поняття «цінність». Останнього часу серед дослідників немає одностайної думки щодо феномена цінностей. Загалом, можливе виділення трьох різнопредметних підходів до розгляду поняття «цінності»: як соціальної проблеми (Т. Бутківська), як педагогічної проблеми (О. Вишневський, П. Ігнатенко, В. Струманийський), як психологічної проблеми (І. Бех, М. Боришевський, І. Булах, Г. Ващенко, М. Савчин, Н. Пов'якель, Т. Яценко).

Різноплановість притаманна і особливостям визначення поняття «ціннісні орієнтації» особистості та їх аналізу зв'язку з поняттям «цінності». Так, Ю. Пелех говорить про взаємозаміну та недиференційованість понять «цінності», «ціннісні орієнтації», «установка», «спрямованість особистості», «позиція» [6, с. 362].

Розгляд теоретичних підходів до визначення поняття «ціннісна орієнтація» свідчить про те, що існує багато різних спроб його

тлумачення. У сучасній науковій літературі ціннісні орієнтації інтерпретуються: як процес, у результаті якого відбувається ієрархізація цінностей, та спосіб диференціації об'єктів за значущістю (А. Петровський); як різновид диспозиційних утворень (В. Ядов); як система установок щодо дійсності (О. Асмолов, Г. Андреева, Ф. Басін, Д. Узнадзе); як усвідомлення особистістю свого ставлення до суспільства, до самої себе, до оточуючої дійсності (В. Сусленко); як вибіркова система спрямованості інтересів і потреб особистості, націлена на певний аспект соціальних цінностей (В. Войтко); як компоненти усвідомленої картини майбутнього (Є. Головаха); як загальний прийнятий сенс життя (О. Леонтьєв, Д. Леонтьєв) та інші.

Поняття і термін «ціннісні орієнтації» з'явилося у зарубіжній науці в 40-х роках минулого століття, пізніше – у вітчизняній соціології (на початку 60-х років) і визначалося як зміст соціального рівня спрямованості особистості, пов'язаний зі значущими для неї оцінками дійсності [8, с. 86].

Ціннісні орієнтації виникають у людини в процесі соціальної взаємодії як неминучий і завжди унікальний продукт її психічного розвитку, як відносно стійке психічне утворення, що піддається внутрішнім коливанням і змінам і накладає відбиток на всі життєві прояви людини. Система особистісних цінностей складається в процесі діяльнісного визначення суб'єктом змісту громадських цінностей. Особистісними цінностями стають тільки ті смисли загальнолюдських цінностей, по відношенню до яких суб'єкт самовизначився. Кожній людині притаманна індивідуальна специфічна ієрархія особистісних цінностей, які виступають сполучною ланкою між духовною культурою суспільства і духовним світом особистості, між громадським та індивідуальним [8, с. 88].

Як зазначає у своїх дослідженнях Ю. Іванова, ціннісна орієнтація – це вибіркоче ставлення до носія цінності, який може бути реальним предметом задоволення потреб окремої людини чи соціальної спільності. У ціннісній орієнтації акумулюється життєвий досвід людей. саме наявність усталених ціннісних орієнтацій свідчить про зрілість людини як особистості. Вони виявляються в діяльності та поведінці людини. ціннісні орієнтації стають ніби своєрідним індикатором ієрархій переваг, які людина надає матеріальним чи духовним цінностям у процесі життя [4, с. 14].

Найбільш доступно зв'язок між цінностями та ціннісними орієнтаціями відображено у роботах Б. Ананьєва. Він вважає, що спрямованість особистості на ті чи інші цінності формує її ціннісні орієнтації. Ціннісна свідомість і самосвідомість стає стимулом до дії, оформлюючись і закріплюючись у ціннісних орієнтаціях особистості. А. Здравомислов підкреслює, що цінності функціонують у суспільній свідомості, а ціннісні орієнтації закріплені в індивідуальній. Таким чином ціннісні орієнтації, на відміну від цінностей, не є лише об'єктами дійсності, а виступають характеристикою індивідуальної свідомості, відображаючи місце і значущість цих об'єктів в особистісному вимірі та спрямовують мотивацію та поведінку.

Отже, становлення особистісних цінностей передбачає як соціалізацію індивіда (залучення до представлених в культурі цінностей), так і індивідуалізацію (критичне осмислення існуючих цінностей, формування власної ієрархії цінностей) та універсалізацію (вихід за межі групових цінностей локальної культури, наближення до загальнолюдських універсалій).

Крім того, варто зазначити, що формування ж ціннісних орієнтації відбувається в процесі соціалізації, у процесі відбиття суб'єктом цінностей, через які здійснюється виділення й усвідомлення ним своєї особистості.

Список використаних джерел:

1. Бабосов Е.М. Динамика ценностных ориентаций молодежи в трансформирующемся обществе / Е.М. Бабосов, С.Е. Бабосов, Ю.М. Бубнов и др.; под ред. Е.М. Бабосова. – Минск: Современное слово, 2001. – 159 с.
2. Битуева А.В. Особенности структурного строения ценностных ориентаций [Электронный ресурс] / А.В. Битуева // Credo New. – 2000. – № 3. – Режим доступа: <http://credonew.ru/content/view/184/25/>
3. Журавлева Н.А. Динамика ценностных ориентаций личности в российском обществе / Н.А. Журавлева. – М. : Институт психологии РАН, 2006. – 335 с.
4. Иванова Ю. Формування ціннісних орієнтацій студентів – майбутніх соціальних педагогів / Ю. Иванова // Рідна школа. – 2011. – № 7. – С. 14-17.
5. Короткий психологічний словник / за ред. В.І. Войтка. – К. : Вища шк., 1976. – 191 с.
6. Пелех Ю.В. Теоретико-методичні засади формування ціннісно-сміислової готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності / Ю.В. Пелех // Вища освіта України. – 2008. – № 3 (дод. 2), т. 1. – С. 362–369.

7. Психологические тесты / под. ред. А.А. Карелина: в 2 т. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – Т. 1. – 312 с.

8. Федосова И.В. Проблема ценностных ориентаций в научной литературе / И.В. Федосова // Ценности и смыслы. – 2009. – № 2. – С. 75-92. // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.litera.inst-et.ru/admin/pdf/20110221154632file.pdf>

9. Ямницький О.В. Категорія «цінності» у психологічному вимірі / О.В. Ямницький // Наука і освіта. – 2013. – № 4. – С. 34-37.

Ветряк Ю.Д.

магістрантка,

Криворізький національний університет

РОЗВИТОК ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Розвиток української освіти у XXI столітті відбувається згідно визначених головних завдань держави. Про це зазначено у законі України «Про вищу освіту»: «розвиток творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості, підготовка кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та впровадження наукоємних та інформаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці» [1, с. 3]. Тому сьогодні актуальності набирає завдання впровадження компетентнісного підходу до галузі освіти, нових методик та підходу до підготовки майбутніх фахівців.

Розвинути і покращити різні види компетенцій та компетентностей у студентів – головна мета компетентнісного підходу у вищій освіті. Ключовими елементами в компетентнісному підході виступають поняття «компетенція» і «компетентність».

Дослідження проблем та завдань компетентнісного підходу висвітлено у працях В.І. Байденка, А.Г. Бермуса, І.А. Зимньої, В.А. Козирьова. Теоретичному аналізу понять «компетенція», «компетентність» присвячено роботи М.С. Голованя, О.А. Грیشнової. Однак, серед науковців досі триває дискусія щодо визначення змісту й

суті понять «компетенція», «компетентність», встановлення їх складових компонентів та взаємного співвідношення.

Поняття «компетенція» вчені розуміють по-різному. Зокрема, психолог О.В. Кучай стверджує, що компетенція – це сукупність взаємозалежних якостей особистості (знання, вміння, навички, способи діяльності), що задаються до певного кола предметів і процесів та необхідних для якісної, продуктивної діяльності щодо них [2].

А ось Ф.В. Шаріпов трактує поняття як те, на що претендує людина, тобто коло питань, в яких вона добре обізнана, має знання й досвід. За його словами, компетенція – це характеристика місця, а не особистості, тобто параметр соціальної ролі людини [3].

Поняття «компетентність», на думку В.О. Калініна, – це більш широке поняття, яке характеризує та визначає рівень професіоналізму особистості, а її досягнення відбувається через здобуття необхідних компетенцій, що складають мету професійної підготовки фахівця [4].

Отже, під компетенцією слід розуміти певну сферу діяльності, в якій майбутній фахівець має бути добре обізнаним, а також володіти певним набором знань, умінь, навичок. Водночас, компетентність – якість особистості, її певне надбання, що ґрунтується на досвіді, моральних засадах і проявляється в критичний момент за рахунок уміння прийняття адекватних рішень нагальної проблеми.

Проблема психологічної компетентності педагога завжди привертала увагу дослідників і практиків. Зокрема, вона стала предметом вивчення цілого ряду вчених (М. Лук'янова, Л. Мітіна, О. Алфьоров, І. Демідова, В. Дружинін, Н. Яковлева та ін.).

Аналіз дослідження у галузі професійно-педагогічної підготовки майбутнього педагога і сучасних підходів до визначення поняття «психологічна компетентність» дозволяє зробити такі висновки [5]:

1. Психологічна компетентність необхідна фахівцям сфери «людина-людина», до яких належать і педагоги. Аби міжособистісне спілкування було ефективним, необхідно знати особливості внутрішнього світу свого партнера, та сформувати правильну лінію поведінки з ним.

2. Психологічна компетентність – це своєрідний психологічний особистісний інструмент фахівця, що забезпечує ефективне виконання його професійної діяльності.

3. Психологічна компетентність є частиною психологічної культури фахівця сфери «людина-людина» і елементом його професіоналізму.

Розвиток психологічної компетентності особистості може відбуватися як стихійно, так і в процесі спеціального навчання. Останнє варто включати в професійну підготовку працівників сфери «людина-людина».

Порівнюючи теоретичні і практичні дослідження можемо виділити в структурі психологічної компетентності такі компоненти [5]:

– когнітивний (уявлення про свій внутрішній психічний світ і особистісно-індивідуальні якості, розвинений інтелект, схильність до соціальної креативності);

– рефлексивно-перцептивний (спостережливність, вміння адекватно сприймати самого себе, прогностичні здібності);

– афективний (чуйність до людей, розвинута емпатія, емоційна стабільність, доброзичливість, почуття власної гідності, почуття гумору);

– вольовий (здатність протистояти зовнішньому тиску, вміння не допускати зривів діяльності при психічних і фізичних навантаженнях, самоконтроль, розуміння моральних цінностей та принципів, надійність);

– комунікативний (вміння комунікувати з різними людьми, сприймати і передавати інформацію, логічно висловлювати свої думки, мовленнєва культура);

– регулятивний (адаптивність, довільна саморегуляція, вміння керувати своїми психічними станами та інтелектом);

– ціннісно-смысловий (соціальні норми, цінності, інтерес до людей, толерантність, справедливість, відповідальність, моральність, самоповага).

Розвинена психологічна компетентність майбутніх педагогів професійного навчання – інструмент, що дозволяє результативно вирішити різні психологічні завдання у педагогічному процесі.

Психологічну компетентність можна представити й у вигляді сукупності блоків [6]:

– «Я в контексті професії» (майбутній педагог повинен освоїти індивідуально-психологічні особливості людини, навчитися співвідносити себе з образом ідеального професіонала. Це можливо завдяки розвитку самопізнання, самотворчості в різних видах навчальних занять, побудованих за принципами методів активного навчання).

– «Я – студент як суб'єкт освіти» (професійне становлення майбутнього фахівця відбувається шляхом комунікативного, інтерактивного і соціально-перцептивного рівня взаємодії в педагогічному процесі).

– «Я – навчальний предмет» (розвиток досягається завдяки творчим завданнями психолого-методичного характеру в змісті освіти, в яких інтегрується пізнання і методика викладання конкретного предмета).

Психологічна компетентність є основною складовою педагогічної діяльності. А відтак, аналіз теоретичних досліджень доводить, психологічна компетентність – це система знань, умінь і навичок, які забезпечують майбутньому фахівцю не тільки загально-психологічну підготовленість, а й високий рівень професійної самовідомості, що дозволить ефективно здійснювати професійну діяльність.

Отже, компетенція – це обізнаність особистості у тому чи іншому питанні. Компетентність – сукупність моральних рис та характеристик людини завдяки яким вирішуються критичні питання. Психологічна компетентність властива літнім людям, її наявність дозволяє вирішувати будь-які завдання. Дослідження різного роду джерел підтверджує, психологічна компетентність майбутнього педагога передбачає наявність професійних знань і навичок. Високий рівень майстерності, контроль психічним станом – результат професійності завдяки / через набутого досвіду.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про вищу освіту» від 25.12.2002: зі змінами внесеними згідно із законом № 380-IV (380-15). С. 3.
2. Кучай О. В. Компетенція і компетентність – відображення цілісності та інтеграційної суті результату освіти / О. В. Кучай // Рідна школа. – 2009. – № 11. – С. 44-48.
3. Шарипов Ф. В. Профессиональная компетентность преподавателя вуза / Ф. В. Шарипов // Высшее образование сегодня. – № 1, 2010. – 20 с.
4. Калінін В. О. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови засобами діалогу культур: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / В. О. Калінін. – Житомир, 2005. – 20 с.
5. Шевченко Г. П. Духовність особистості: методологія, теорія і практика // Сутність поняття компетентності вчителя. Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля. – 2014. – № 2. – С. 5.

6. Кавецький В. Є. Психологічна культура вчителя в контексті викликів сучасності: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю / В. Є. Кавецький, А. В. Вихрущ, О. Я. Жизномірська, Т. Г. Дідух. – Тернопіль: СМП «Тайп», 2017. – 318 с.

Манжос В.О.

студентка,

Запорізький національний університет

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Проблем у формування само оцінки у дітей дошкільного віку можна вважати однією із найбільш актуальних. Самооцінка є однією із значних умов становлення особистості. Адекватно сформована самооцінка виступає як певне ставлення до себе, передбачає усвідомлення особистості як деякого стійкого об'єкта. Витоки вміння оцінювати себе формуються у ранньому дитинстві, а розвиток і вдосконалення його відбувається протягом усього життя людини [1].

Дошкільний вік – це початковий період усвідомлення дитиною себе, своїх мотивів та потреб. Тому важливо в цей період закласти основи для формування диференційованої адекватної самооцінки [3]. Все це дозволить дитині правильно оцінити себе, реально розраховувати свої сили до завдань і вимог соціального середовища. У вітчизняній та зарубіжній психології вивченню самооцінки присвячено велику кількість робіт видатних науковців. Теоретичні аспекти самооцінки розробляли у своїх працях Б.Г. Ананьєв, Л.В. Захарова, І.С. Кон, С.Д. Максименко, А.В. Петровський, С.Л. Рубінштейн, К. Роджерс та ін.

Формування самооцінки починається з реалістичних оцінок дітьми своїх умінь, результатів своєї діяльності і конкретних знань. Дошкільнята схильні переоцінювати себе, на що їх направляють переважно позитивні оцінки дорослих. Старші дошкільники можуть розуміти свої переваги і недоліки, враховуючи при цьому ставлення до них оточуючих [1].

Самооцінка – оцінка особистістю самої себе, своїх можливостей, якостей, місця серед інших людей; належить до ядра особистості, є важливим регулятором її поведінки. Таке тлумачення поняття «самооцінки» є актуальним для особистісного підходу, який розглядає самооцінку як важливий компонент самосвідомості особистості. Психологами встановлено, що батьки впливають на самооцінку дитини ще від моменту зачаття. Становлення самосвідомості та розвиток самооцінки розпочинається у дітей 1–2 років, хоча вони і не мають чітких «кордонів» свого існування. Проте дорослі, які оточують дитину, є джерелом інформації про власну зовнішність, певні фізичні якості, поведінку. У дошкільному віці, доросла людина стає для дитини джерелом соціального пізнання, еталоном поведінки у різноманітних ситуаціях та компетентним суддею [3].

Сюжетно-рольова гра в дошкільному віці є провідною діяльністю, в процесі якої у дитини виникають психологічні новоутворення. У процесі дослідницької активності дошкільники звертають більше уваги і краще розуміють взаємини в сім'ї, ситуації повсякденної взаємодії з оточуючими людьми. Відбувається розвиток мотиваційної сфери, розвиток довільності поведінки і психічних процесів. Дослідницька активність в дошкільному віці сприяє подоланню пізнавального егоцентризму дитини, закладає основи рефлексивного мислення. У дошкільному віці, діти починають краще розуміти, яке місце вони займають у системі соціальних відносин, засвоюють норми, правила і культурні традиції суспільства [3].

Відомо, що дитяча оцінка й самооцінка формується тільки при спілкуванні дитини з іншими людьми. Уже перші свідомі активні прояви дитини одержують і з боку навколишніх дорослих оцінки у вигляді осудження або підбадьорення. Діти, що виховуються в дитячому садку, мають досить високий рівень оцінки й самооцінки. Це й зрозуміло: їхня діяльність, вміння, вчинки направляються й організуються вихователем, що об'єктивно оцінює діяльність дітей, порівнює їхні вчинки й уміння, виховуючи в дітей прагнення порівнювати себе з іншими, оцінювати. Оцінка вихователем якостей і вмінь дітей, відіграє головну роль у формуванні дитячих оцінок і самооцінок. Однак, не можна не враховувати й інших факторів – оцінку дитини її рідними, а також однолітками.

Трирічні діти починають порівнювати себе з іншими людьми, намагаються відповідати вимогам дорослих. Саме від схвалення

оточуючих залежить самооцінка дитини цього віку. Під час порівняння дитина, як правило, орієнтується на соціальні норми, прийняті в її оточенні. Самооцінка дошкільнят в основному залежить від характеру спілкування з дорослими також. Для формування адекватної самооцінки дитини оцінні судження дорослих щодо діяльності і поведінки мають бути точними й аргументованими, відігравати стимулюючу роль, мобілізувати зусилля дитини на отримання результату [2].

До 4–5 років у багатьох дітей формується здатність правильно оцінювати себе, свої особистісні якості, досягнення та невдачі. Причому, якщо раніше це, зазвичай, стосувалося гри, то тепер переноситься і на спілкування, працю, навчання. Навпаки, як особливістю дітей молодшого шкільного віку є повне визнання ними авторитету дорослого (на відміну від дошкільного періоду, на перший план виходить авторитет вчителя).

На думку А.В. Петровського, самооцінка змінюється не «прямопропорційно» віку дитини, а на основі зміни провідної діяльності особистості й усвідомлення дитиною себе членом колективу. Отже, вплив на становлення самооцінки у кожний віковий період найбільш продуктивно здійснювати через відповідну йому провідну діяльність. З переходом до нового вікового періоду самооцінка збагачується різним змістом, змінює структуру у зв'язку зі зміною типу провідної діяльності [3].

Дослідження психологів переконливо доводять, що самооцінка може як стимулювати, так і пригнічувати активність дитини. Невпевненість у собі, тривожність, негативні настрої й емоції, втрата почуття власної гідності, хворобливе ставлення до невдач пов'язані з неадекватно заниженою самооцінкою. Підозрілість, упертість, агресивність, недовіра, безтактність, грубість, надмірна вразливість, конфліктність, нетерпимість до зауважень – ознаки неадекватно завищеної самооцінки. Невідповідність самооцінки суб'єкта та оцінки значущого оточення може призвести до емоційних зривів, внутрішніх конфліктів. Тому особливу увагу потрібно приділяти особистості, яка формується, акцентувати позитивні моменти і долати перешкоди разом, розкривати потенціал дитини [4].

Вчені наголошують, що самооцінка є невід'ємною частиною, компонентом самосвідомості. Адекватність уявлень людини про себе, за К. Роджерсом, характеризує співвідношення між «Я-реальним» (уявлення індивіда про себе у момент самого переживання) і «Я-ідеальним» (уявлення людини про те, якою вона повинна бути, щоб

відповідати власним уявленням про ідеал). На формування, розвитку самооцінки впливає низка чинників: провідна діяльність, яка змінюється з віком особистості; ступінь її успішності; характер спілкування з найближчим оточенням, відчуття підтримки, захищеності; фізичні дані, а саме: зріст, фізична сила, наявність чи відсутність фізичних недоліків. Проте, слід зазначити, що і самооцінка має вплив на діяльність, спілкування, поведінку людини [3].

Самооцінка – результат тривалого процесу, який відбувається під впливом різноманітних детермінант і не припиняється впродовж усього життя людини. Самооцінка не лише залежить від оточення особистості, її стилю спілкування, успіхів у діяльності, а й впливає на всі сфери життя дитини, корегує її поведінку.

Список використаних джерел:

1. Берегова Н.П. Психологічні особливості самооцінки дітей старшого дошкільного віку / Н.П. Берегова, О.К. Степанюк, І.М. Кушнір // Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців. – ХНУ, 2020. – С. 30-34.
2. Гончаровська Г.Ф. Соціально-психологічні чинники становлення самооцінки дитини дошкільного віку / Г.Ф. Гончаровська // Проблеми сучасної психології. – 2010. – № 8. – С. 200–208.
3. Заброцький М.М. Основи вікової психології. Навчальний посібник. – Т.: Навчальна книга. – Богдан, 2006. – 112 с.
4. Кононко О.Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника. – К.: СтилоС, 2000. – 336 с.

Манжос В.О.

студентка,

Запорізький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПРИВ'ЯЗАНОСТІ ДО МАТЕРІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тривалий час науковці вважали, що цінність матері для дитини визначається насамперед її здатністю забезпечувати необхідні потреби малюка. Таким чином, немовля неначе відчуває міцний зв'язок з

людиною, яка дає їй їжу – найбільш необхідну для її виживання. Прив'язаність вважалася вторинною потребою після голоду. Хибність цієї думки довів Гаррі Гарлоу, попри безумовну важливість первинних життєвих потреб, є ще прив'язаність до матері, як н від'ємний елемент подальшого гармонійного розвитку дитини.

Засновником теорії прив'язаності вважається психолог Джон Боулбі. Він визначав прив'язаність як глибокий емоційний зв'язок з матір'ю, пошук контакту і близькості з нею, який дає беззахисній дитині необхідне відчуття безпеки. Основні положення теорії прив'язаності, заснованої Джоном Боулбі, торкаються досвіду стосунків, отриманого у ранньому дитинстві. Ці стосунки найбільше залежать від характеру прив'язаності до матері. Емоційну прив'язаність вчені також визначають як прагнення до емоційної близькості з іншою людиною й до збереження цієї близькості впродовж життя. Для дітей – це важлива потреба, адже вона дає можливість розвивати базову довіру до світу і позитивну самооцінку. Якщо раніше дорослі сприймали плач малюка, залишеного на самоті, як спробу маніпулювати дорослими, то тепер стає зрозумілим, що так дитина спілкується з дорослими, виражаючи свої найсильніші емоції. Якщо малюк плаче, це означає, що йому або боляче, або дуже страшно і матір повинна негайно реагувати на потребу дитини. Джон Боулбі називає природу емоційної прив'язаності інстинктивною, вродженою. Емоційна прив'язаність дитини до матері формується завдяки активності систем керування поведінкою, у яких прогнозованим результатом є близький емоційний контакт із нею [2].

Першим дослідником, що на практиці підтвердив теорію Джона Боулбі, стала Мері Ейнсворт. Вона розробила й застосувала метод дослідження прив'язаності, відомий як «ситуація з незнайомим дорослим». Згідно досліджень Мері Ейнсворт, можна виокремити такі типи прив'язаності:

- надійна прив'язаність – дитина здійснює активну дослідницьку діяльність у незнайомих обставинах, використовуючи матір як «базу»; демонструє обережне, але відверте ставлення до незнайомого дорослого, готовність до взаємодії з ним;

- уникливий тип прив'язаності – дитина грається, як правило, сама, не вступає у контакт із матір'ю, пасивна в новій ситуації; пасивно або занадто довірливо реагує на незнайому дорослу людину; не проявляє зовні незадоволеності з приводу короткотривалого розлучення із матір'ю і не радіє у випадку її повернення.

– у разі тривожно-амбівалентного типу прив'язаності дитина намагається повністю привернути до себе увагу матері в незнайомій ситуації, демонструє негативну емоційну реакцію у випадку наближення незнайомої дорослої людини, відчуває безпорадність у разі відсутності матері, радість та агресію одночасно після її повернення [3].

Дитині, в якій не сформувалася емоційна прив'язаність, будуть притаманні:

1. Страх, породжений невпевненістю у собі, комплекс неповноцінності.
2. Несправедливі звинувачення, приниження.
3. Нервові напруження, стреси.
4. Самотність [3].

Постійно втрачаючи зв'язки з близькими людьми, дитина втрачає й здатність прив'язуватися. З цього приводу Джон Боулбі зазначив, що позбавлені любові особистості використовують інших людей лише у власних корисливих цілях, їм важко побудувати з іншою людиною стосунки [1].

Прив'язаність багато в чому залежить від поведінки матері. У дітей, чий потреби в любові та зв'язку не задовольняються матір'ю, уся внутрішня енергія йде на боротьбу з тривогою та пристосування до пошуку емоційного тепла в умовах його «жорсткого дефіциту». Саме тому механізмами сталого розвитку сім'ї, її життєдіяльності є зміцнення чи встановлення прив'язаності до матері та гарантування якості міжособистісних стосунків дитини і матері [1].

Гордон Ньюфелд розробив модель теорії прив'язаності. Його модель має чітке та глибоке застосування у вихованні та навчанні. Також ним було введено поняття «альфа-залежний», що розкриває сутність такого поняття як булінг, а також пояснює причину збільшення важковиховуваних альфа-дітей. Модель прив'язаності Гордона Ньюфелда включає в себе 6 рівнів. Протягом першого року життя дитина зберігає близькі стосунки з матір'ю через фізичний контакт: дитина бачить її обличчя, чує голос, відчуває дотик, запах. На другому році життя дитина прив'язується через схожість з матір'ю. Це двигун формування мовлення – дитина старається повторювати слова, які чує від матері. Протягом третього року життя дитина усвідомлює, що найкращий спосіб зберегти близькі стосунки з матір'ю – це володіти нею. Якщо прив'язаність сформована – дитина говорить «моя мама», «мій тато». На четвертому році життя дитина хоче бути особливою і

важливою для своєї матері, оскільки зараз вона усвідомлює для себе, хто їй дорогий і близький. Якщо присутні умови для посилення прив'язаності, лімбічна система задіюється і протягом п'ятого року дитина вчиться проявляти свою любов різними способами. Якщо до шестирічного віку сформувалася прив'язаність – надалі дитина розпочне ділитися з батьками своїм внутрішнім світом. Для того, щоб ми могли виховувати дітей так, як ми хочемо, вони повинні мати глибоку прив'язаність до нас, оскільки, з кожним новим рівнем з'являється все більше простору для розвитку індивідуальності [3].

Прив'язаність є лоном, в якому формується психологічне дозрівання. Воно виконує роль захисту від зовнішнього стресу та створює простір для формування особистості. Коли дитина досягає підліткового віку, їй не потрібно протистояти старшому поколінню, оскільки вона має глибоку емоційну прив'язаність до матері, яка залишає дитині достатньо простору, щоб вона могла стати окремою особистістю. Кожен рівень прив'язаності поступово переходить з одного в інший – згідно віку дитини: відчуття; наслідування; приналежність, лояльність; відчуття важливості для інших; любов; відчуття, що тебе підтримують [3].

В результаті теоретичного аналізу було з'ясовано наступне. Прив'язаність дитини до матері – це двосторонній процес, у результаті якого формується готовність емоційно реагувати на матір та її образ, а також перша соціальна поведінка, адресована їй, яка потім виступає як базова соціальна установка відносно матері, що виявляється надалі в інших соціальних контактах. Таким чином, прив'язаність виступає і першим етапом соціалізації, і чинником, що впливає на успішність цього процесу.

Отже, дитина не може повноцінно розвиватися без сформованої емоційної прив'язаності до матері. Середовищем, де формується емоційна прив'язаність, є сім'я, поза сім'єю встановити її досить складно. Майбутній розвиток дитини, її фізичне та психічне здоров'я, самооцінка, здатність утворювати повноцінні соціальні зв'язки створити гармонійну сім'ю – усе це та багато іншого залежить від поведінки матері щодо дитини в її ранньому віці.

Список використаних джерел:

1. Боулби Дж. Создание и разрушение эмоциональных связей / Пер. с англ. В.В. Старовойтова. – 2-е изд. – М.: Академический Проект, 2004. – 232 с.

2. Боулби Дж. Привязанность / Пер. с англ. Н.Г. Григорьевой и Г.В. Бурменской. – М.: Гардарики, 289 с.

3. Ньюфелд Г., Матэ Г. Не упускайте своих детей. Почему родители должны быть важнее, чем ровесники. – Изд. Ресурс, 2012. – 384 с.

Юрченко В.В.

*здобувач ступеня доктора філософії,
Національна академія внутрішніх справ;
прокурор,*

Липовецький відділ

Немирівської місцевої прокуратури Вінницької області

СЛІДЧИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ: ТАКТИКА ТА ПСИХОЛОГІЯ ЙОГО ПРОВЕДЕННЯ ПРОКУРОРОМ

Відповідно до частини 1 статті 240 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), з метою перевірки і уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, слідчий, прокурор має право провести слідчий експеримент шляхом відтворення дій, обстановки, обставин певної події, проведення необхідних дослідів чи випробувань [1].

Враховуючи досвід процесуального керівництва досудовим розслідування кримінальних правопорушень, варто зазначити, що вказана процесуальна дія має неабияке важливе значення для документування та уточнення відомостей під час слідства та на даний час дізнання.

Психологічна особливість слідчого експерименту полягає в тому, що при його проведенні відтворюється, моделюється ситуація, яка уявляється суб'єктом його проведення чи описана будь-ким (потерпілим, підозрюваним, свідком), і здійснюються завчасно визначені дослідні дії.

Відтворюючи події, які були в минулому необхідно точно зафіксувати відповідну обстановку і умови, встановити: чи була можливість конкретному потерпілому, свідку, підозрюваному бачити, розрізнити і впізнавати певні предмети, їхні форми, розміри, колір за даних умов їх віддаленості освітлення, кута зору, чи можливо здійснити

певні дії за даних умов за певний час, чи була можливість чути і розрізняти певні слова і звуки, чи володіє дана особа певними здібностями, навичками вчиняти відповідну дію.

Чим повніше враховані всі фактори, які можуть вплинути на результати слідчого експерименту (наприклад, однорідність погодних і кліматичних умов, наявність першочергових засобів дій — зброя, пристосувань, матеріалів), тим більш точними та доказовими є ці результати, які можливо буде у подальшому використовувати прокурору в ході підтримання публічного обвинувачення в суді.

Так, найскладніше в ході проведенні слідчого експерименту є моделювання суб'єктивних факторів. Загальновідомо, що афективна діяльність людини і її окремих дій, а також особливості поведінки багато в чому визначаються її тимчасовим психічним станом, відтворити який неможливо.

Згідно вимог КПК України, керує слідчим експериментом слідчий чи прокурор, зокрема – розміщує учасників і розподіляє між ними функції; створює умови, максимально наближені до тих, в яких відбувалася подія або дія, яка перевіряється, визначає черговість відтворення, зміст кожного з них, оцінює результати, отримані в ході експерименту.

Важливо щоб процесуальний керівник особисто був присутній під час проведення вказаної процесуальної дії з метою особистого бачення та моделювання подій минулого.

Зазвичай, слідчий експеримент проводиться на місці події, що дає змогу змоделювати ситуацію з більшим ступенем вірогідності. Більше того, відтворення на місці злочину сприяє поживленню асоціативних зв'язків, кращому згадуванню обставин події злочину. Водночас у слідчій та прокурорській практиці трапляються випадки, коли відтворення проводять за межами місця події. Найчастіше це відбувається тоді, коли необхідно перевірити професійні знання і вміння підозрюваного.

Теоретичне вивчення і реальна практика слідчих дій переконує, що слідчий експеримент необхідно проводити багаторазово. При цьому доцільно виконувати дослідні дії залежно від ступеня адаптації людини в конкретних умовах, варіюючи окремі умови дії. Багаторазове проведення одного й того ж експерименту дає змогу детальніше і глибше пізнати явище, що вивчається, впевнитися в тому, що отримані результати не є випадковими [4].

Важливого практичного значення є проведення слідчого експерименту одразу після допиту відповідної особи.

Повторні дослідні дії повинні бути проведені стільки разів, скільки необхідно для того, щоб можна було впевнитися в закономірності отриманого результату. Як зазначалося, в процесі багаторазового проведення слідчого експерименту доцільно варіювати окремі умови дій. Так, при перевірці можливості чіткого сприйняття обличчя людини свідкам можна міняти місце спостереження, інтенсивність освітлення. Варіативність може бути пов'язана і зі змінами психологічного стану осіб, які виступають у ролі досліджуваних.

У процесі проведення слідчого експерименту його учасники перебувають у складному психологічному стані, мають, як правило, значне емоційне напруження, що впливає на характер їхніх дій, поведінку і мову. Це повинно враховуватися слідчим, прокурором як при підготовці, так і в процесі самого проведення вказаної слідчої дії.

Річ у тім, що слідчий експеримент є сильним засобом психологічного впливу на його учасників, оскільки його результати підозрюваному важко заперечити.

Результати слідчого експерименту інтерпретуються як наявність об'єктивних можливостей здійснення певної події (дії) і як суб'єктивна можливість виконання певної дії цією особою.

Існує думка, що ще складнішою є оцінка отриманих результатів відтворення обстановки і обставин події. Для дослідів, які перевіряють об'єктивну можливість існування певної події (дії), негативний результат дає можливість найчастіше робити достовірний категоричний висновок про те, що можлива подія (дія) не могла статися. Для отримання абсолютної впевненості в такому висновку досліди проводяться багаторазово і зі змінами виконавців цієї дії (необхідно враховувати, що психологічні особливості окремих учасників кримінального провадження можуть значно відрізнятися від посередніх людських можливостей).

Відомо, що в момент вчинення злочину стан афекту, який виникає, може викликати в особи приплив незвичайної сили, різко актуалізувати його здібності і чинити те, чого він повторити не зможе. Крім того, необхідно мати на увазі, що дії людей в значній мірою визначаються їхніми мотиваційними спонуканнями, які є різними в момент вчинення події і в процесі слідчого експерименту.

Слідчий експеримент – дуже складна, багато структурна, слідча (розшукова) дія. Важливою умовою проведення слідчого експерименту є

його проведення в умовах, максимально наближених до тих, у яких в минулому відбувалася досліджувана дія чи подія. Ступінь реконструкції залежить від характеру експерименту, обстановки, у якій він здійснюватиметься, від можливостей реконструювання. Недотримання цієї умови розцінюється як порушення вимог кримінально-процесуального закону, що спричиняє втрату доказового значення отриманих даних [3, с. 79].

Важливо зазначити, що зволікання з проведенням слідчого експерименту може призвести до втрати психологічного контакту з його учасником.

Р. Белкін пропонує використовувати як тактичний прийом поєднання слідчого експерименту з дослідженням обстановки або предметів, про які йшлося в показаннях, а також слідів, що свідчать про перебування цієї особи в такому місці [4, с. 200].

Тактичний прийом поєднання розповіді й показу обстановки особою, показання якої перевіряються, засновано на закономірності психологічного впливу обстановки на цю особу, яка повторно перебуває на місці події, що сприяє спогаду нею забутого.

В. Коновалова вказує з приводу цього, що таке уточнення допомагає сформувати більш точне й повне уявлення про подію, що відбулася [5, с. 19].

Існує думка, що доцільно ретельно й детально спостерігати за поведінкою особи, показання якої перевіряються. В. Андросюк вважає, що таке спостереження повинно містити в собі оцінку дій – напрямок руху, темп переміщення, мотивовані й невмотивовані зупинки, активність пошукових дій, упевненість або невпевненість у її поведінці. Також, останній вказує, що корисна інформація може би отримана під час спостереження за мімікою, рухами, характером висловлювань, психофізіологічними реакціями підозрюваного, що сприяє фіксації можливих змін у його поведінці, а звідси – вибору тактики й змісту подальших слідчих дій [2, с. 47-48].

Враховуючи викладене, слід вказати, що слідчий експеримент є складною психологічно насиченою слідчою (розшуковою) дією, яку необхідно проводити після або у короткий проміжок часу після проведення допиту особи, з метою відтворення та перевірки отриманих показань.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року, ред. від 13.08.2020 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
2. Андросюк В.Г. Юридична психологія: [підруч. для студ.] / [А.І. Казміренко, Я.Ю. Кондратьєв, М.В. Костицький, С.А. Тарарухін, Г.О. Юхновець]; за ред. Я.Ю. Кондратьєв. – К.: Ін.Юре, 200. – 351 с.
3. Блажівський С.М. Актуальні питання кримінального процесу України : [навч. посібник] / І.М. Козьяков, О.М. Толочко, С.С. Мірошніченко, Г.П. Власова. – К.: Національна академія прокуратури України. Центр учбової літератури, 2013. – 304 с.
4. Белкин Р.С. Собираение, исследование и оценка доказательств, сущность и методы / Р.С. Белкин. – М.: Наука, 1966. – 239 с.
5. Коновалова В.Е. Правовая психология / В.Е. Коновалова. – Х.: Консум, 1978. – 143 с.

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ

Чуйко Д.В.

аспірант,

Харьковский национальный аграрный университет

имени В.В. Докучаева

ХАРАКТЕРИСТИКИ ЖИЗНЕСПОСОБНОСТИ ПЫЛЬЦЫ ЛИНИЙ ПОДСОЛНЕЧНИКА ПРИ ИСПОЛЬЗОВАНИИ РЕГУЛЯТОРОВ РОСТА РАСТЕНИЙ

Жизнеспособность пыльцы является важным фактором при выращивании семеноводческих посевов подсолнечника. Увеличение количества и жизнеспособности образованной пыльцы при массовом цветении, повышение фертильности линий при резких изменениях климата, предоставит возможность получать стабильные и качественные показатели урожайности.

Пыльцевая продуктивность играет важную роль, так как от количества произведенной жизнеспособной пыльцы зависит завязываемость семян, особенно при перекрестном опылении растений. Для создания высокогетерозисных гибридов решающее значение имеет выбор родительских компонентов, что приводит к высокой производительности. Сведения о пыльцеобразовании родительских форм позволяет целенаправленно вести подбор компонентов для скрещивания. Именно поэтому производительность жизнеспособной пыльцы опылителей является важным показателем количества и качества завязанных семян [1; 2; 3].

Материалом для опытов использовали 4 линии селекции Института растениеводства им. В.Я. Юрьева. Посевной материал представлен линией закрепителем стерильности – X1010B, линиями восстановителями фертильности пыльцы – X06135B, X06134B, X785B.

Испытания каждой линии проводили в течение трех дней. В исследуемых вариантах с учетом повторности опыта отбирали по 5 растений, из каждого соцветия брали по 10 пыльников. Окраска проводили 1% раствором тетразола, после чего препараты оставляли на

30 мин при комнатной температуре. Фотографирование уже окрашенных пыльцевых зерен проводили при $\times 10$ кратном увеличении [4; 5].

Согласно полученным данным, после подсчета общего количества пыльцевых зерен и их градаций по степени жизнеспособности (жизнеспособные, слабо и нежизнеспособны (рис. 1)) были получены следующие результаты опытов, которые представлены в таблицах.

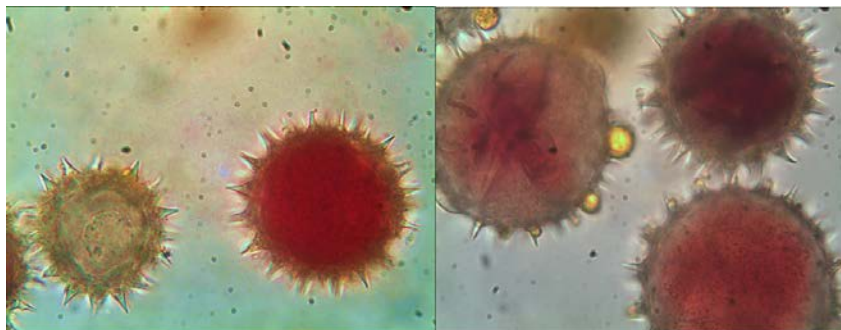

Рис. 1. Пыльцевые зерна подсолнечника при $\times 100$ увеличении. Красные – жизнеспособные, розовые – слабо жизнеспособные, серые – нежизнеспособные

Так, линия восстановитель фертильности пыльцы X785В имела наибольший показатель формирования пыльцы на участке контроля – 37386 пыльцевых зерен (табл. 1).

В то же время, при обработке данной линии регулятором роста растений (далее – РРР) отмечено следующие результаты по общему количеству пыльцы: Фульвитал Плюс – 31630, Экозим – 33058, Квадростим – 32074 пыльцевых зерен.

При сравнении процентного соотношения жизнеспособной, слабо и не жизнеспособной пыльцы от общего количества производимой эффективным оказалось применение РРР Фульвитал Плюс. Так, показатели сильно жизнеспособной пыльцы были в пределах 56% (контроль 54,5%), слабо жизнеспособные пыльцевые зерна составляли 31% (контроль 26,5%). Вместе с тем, при применении данного РРР на линии X785В наблюдали наименьший показатель нежизнеспособных пыльцевых зерен, он составил 13% (контроль 19%) в соответствии от общей суммы подсчитанной пыльцы.

Использование PPP Экостим привело к увеличению количества не жизнеспособной пыльцы 27,2% соответственно к контролю 19%. Количество жизнеспособного и слабо жизнеспособного пыльцы находилась на уровне контрольного участка опытов.

Применение PPP Квадростим не привел к значительным отклонениям по сравнению с контролем. Можно лишь отметить что, количество жизнеспособной пыльцы 47,7% меньше чем в участке контроля – 54,5%. Также, нужно отметить что на участке применения PPP Квадростим процент слабо жизнеспособных пыльцевых зерен (35,4%) является наибольшим по сравнению с другими исследуемыми PPP и участком контроля соответственно.

При применении статистической обработки отмечено сильное влияние регуляторов роста на исследуемые показатели линии Х1010Б. Применение PPP Фульвитал Плюс, Экостим и Квадростим привело к существенному уменьшению показателей образования и жизнеспособности пыльцы.

Так, общая сумма производимого пыльцы линиями Х1010Б была значительно выше на участке контроля – 46205, Фульвитал Плюс – 25814, Экостим – 29399 и Квадростим – 30310 пыльцевых зерен.

В зависимости от PPP, процентный состав градаций по показателям жизнеспособности соответственно менялся или оставался на уровне контроля. Больше варьировал показатель жизнеспособных пыльцевых зерен. Так, согласно представленных данных наименьший показатель отмечен при применении PPP Квадростим – 36,3%, Фульвитал Плюс – 38,5%, Экостим – 42,6% и высокий показанных отмечено на участке контроля – 54%.

Согласно полученным данным можно сделать вывод, что наибольшее влияние на линию Х06134В имел регулятор роста Фульвитал Плюс. Так количество произведенных зерен пыльцы составила 51399 на участке применения Фульвитал Плюс (контроль – 35 934).

Процентный состав за градациями жизнеспособности отличался в зависимости от исследуемого PPP. Самый высокий показатель жизнеспособности отмечено при применении Квадростиму 68,6% (контроль 64,5%), а самый низкий показатель жизнеспособности отмечено при применении Экостиму 41,2% в соответствии с уже упомянутого контроля. Также при применении Экостиму отмечен высокий показатель не жизнеспособных пыльцевых зерен – 42,8% (контроль – 17,7%).

Согласно проведенного исследования, отмечено что разница между средними показателями контроля и исследуемых PPP находятся на одном уровне. Что указывает на незначительное влияние PPP на линию Х06135В.

Можно отметить что, применение всех исследуемых PPP роста на линии Х06135В способствовало продуцированию большего количества жизнеспособных пыльцевых зерен Фульвیتال Плюс – 55,7%, Экостим – 61,2%, Квадростим – 58,2% соответственно к контролю – 43,2%.

Согласно выше представленным результатам исследований, можно говорить о индивидуальной реакции каждого исследуемого генотипа подсолнечника на применение регуляторов роста Фульвیتال Плюс, Экостим и Квадростим за характеристиками жизнеспособности и образования пыльцы.

Увеличение формирования пыльцы не является качественным показателем при исследовании образования пыльцы, ведь процент жизнеспособной пыльцы имеет характер варьировать за градациями в зависимости от генотипа и регулятора роста растений.

Негативное влияние на линию Х06134В имел PPP Экостим, процент жизнеспособной пыльцы снизился до 41,2% (контроль – 64,5%) увеличился процент производимой не жизнеспособной пыльцы – 42,8% (контроль – 17,7%), что является негативным фактором для семеноводства, селекции и сельского хозяйства в целом. Но имеет интерес для будущих исследований в данном направлении.

Установлено положительная реакция линии Х06135В на применение всех исследуемых PPP по признаку жизнеспособности пыльцы. Колебания показателей жизнеспособности были в пределах 58,2 – 61,2% при применении регуляторов роста (контроль – 43,2%).

Список использованных источников:

1. Алексеева Т.Г. Методические указания к большому специальному практикуму. Раздел «Определение жизнеспособности пыльцы и зародышевого мешка». – Одесса: Одесский национальный университет, 2012. – 18 с.
2. Різноманіття ліній-відновників фертильності пилку соняшнику за життєздатністю й теплостійкістю / Т. Минець, В. Кириченко, О. Брагін // Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія: Агронія 22 (1) (2018): 27–32.
3. Chuuko D.V. et al. Вплив регуляторів росту рослин на продуктивність ліній соняшнику // Селекція і насінництво. – 2020. – № 117. – С. 215–226.

4. Макляк Е.Н. Теплоустойчивость инбредных линий подсолнечника на разных этапах онтогенеза // Вестник Белорусской государственной сельскохозяйственной академии. – 2015. – № 4. – С. 76–80.

5. Худченко Л.М. Життєздатність пилку кизилу (*Cornus mas* L.) У період вимушеного спокою / Л.М. Худченко // Інтродукція рослин. – 2000. – № 1. – С. 178–180.

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Дворніченко Д.Ю.

*кандидат політичних наук, доцент,
Національний університет «Одеська морська академія»*

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА НА ПОЛІТИЧНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО ЖІНОК: СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ В ЗАХІДНІЙ НАУЦІ

Все більше людей використовують Інтернет як ключове джерело інформації про політику та управління. Одночасно, спостерігається зростання людей, які використовують соціальні мережі не тільки для пошуку інформації, а й створення власного контенту. Наразі, коли майже всі країни впроваджують суворі правила соціального дистанціювання, спрямовані на запобігання поширенню пандемії COVID-19, політики все частіше звертаються до соціальних медіа як до одного з єдиних каналів для спілкування зі своїми виборчими округами. Однак соціальні медіа для жінок-політикинь є палицею на два кінці: з одного боку, вони служать дорогоцінним інструментом мобілізації та способом подолати маргіналізацію без посередництва; з іншого боку, вони є простором, де такі гендерно-обумовлені прояви, як погрози, дезінформація та організовані кібератаки набувають все частішого поширення. З огляду на вище сказане, наразі особливо актуальним стає питання, чи створюють соціальні медіа рівні умови для політичної участі представників обох статей.

Незважаючи на існування гендерних дезінформаційних кампаній та насильства в Інтернеті над жінками, ця тема залишається на периферії наукових досліджень. Серед закордонних науковців, які піднімають подібні питання у власних роботах, варто виділити Донателу Кампус [1], яка у її дослідженні «Жінки-політичні лідерки та медіа» ставить перед собою мету дослідити, як соціальні медіа впливають на суспільну думку та зміцнюють гендерну стереотипність. Зосередившись на питанні, чому так мало жінок у владі, книга аналізує наслідки останніх зрушень у політичній комунікації для жіночого лідерства. Авторка пояснює, що кандидатки можуть використати стратегію «тактичного аутсайдера», абсолютно відмінного від інших кандидатів, що в результаті може

посилити переконання, що жінки є агентами змін, і таким чином може забезпечити значний успіх в період, коли особливо необхідні політичні, економічні чи соціальні зміни.

Інше дослідження «Жінки в політиці та медіа» [5] було проведено Марією Райчевою-Стовер, Ельзою Іборшчевою. Книга досліджує складну динаміку політичної діяльності жінок та вплив на їхній імідж медіа за допомогою 23 тематичних досліджень та інтерв'ю з Латинської Америки, Близького Сходу, Африки, Центральної та Східної Європи, Азії, Росії та інших колишніх радянських республік. Авторки підкреслюють, що політика залишається гендерно-упередженою сферою, що медіа, як традиційні, так й альтернативні, тільки посилюють. Коли політичний кандидат є жінкою, існує більший ризик, що медіа зосереджуватимуться на особистих характеристиках кандидата, а не на політичних переконаннях та політичній програмі.

Окрему групу досліджень становлять ті, які зосереджені безпосередньо на виборах в США. Так, Денні Хайес та Дженніфер Лоулес [3] під час виборів 2010 року вивчили ставлення виборців до кандидатів в Палату представників США у 342 виборчих округах за допомогою опитування 1000 мешканців та аналізу 4748 новин, що містилися в медіа. На відміну від значної частини сучасної літератури, результати досліджень демонструють, що ставлення до жінок-кандидаток не відрізняється від ставлення до чоловіків.

Проте Сара Чернікоф [2] разом з розробниками алгоритму Marvelous AI прийшла до абсолютно протилежних висновків. Слідкуючи за праймеріз в США між груднем 2018 року та квітнем 2019 року, було виявлено, що кандидатки-жінки ставали жертвами кібератак частіше, ніж їхні колеги-чоловіки, через акаунти в соціальних медіа, пов'язані з представниками крайні правих політичних сил. Через зосередження хейтерів на статі, особистості або зовнішньому вигляді кандидаток, а не на їхній політичній програмі, жінки були позиціоновані як менш професійні та підготовлені до ролі майбутнього президента США, що негативно позначилося на їхньому іміджі.

Окремої уваги заслуговує дослідження Аманди Харальдсон та Лени Венгнеруд [4]. Широкі хронологічні рамки їхнього дослідження, які охоплюють декілька тижнів впродовж передвиборчого періоду, дозволив авторкам більш повно проаналізувати вплив медіасексизму на готовність жінок займатися політичною діяльністю. В своїй роботі авторки стверджують, що образливе зображення жінок-політикинь у соціальних

медіа здійснює негативний вплив не тільки на самих жінок, які стали жертвами хейтерських атак, а й на інших представниць жіночої статті, задушуючи амбіції серед тих, хто в менш сексистському медіа-середовищі був би готовий виступати політичною діячкою.

Без теоретичного осмислення впливу соціальних медіа на політичне представництво жінок неможливо скласти адекватне уявлення про сучасні політичні процеси в умовах інформаційного суспільства. Наукове пізнання проблеми поширення гендерної дезінформації та образливого для жінок-кандидаток контенту надає можливість виробити адекватні механізми для попередження цих явищ та забезпечення більш активного залучення жінок до політичної діяльності, що в свою чергу буде не тільки для просування демократії, а й досягнення відчутних для всього суспільства результатів. Наприклад, більш активна участь жінок у політиці може кинути виклик закріпленій неліберальній та самодержавній політичній еліті та закріпленому укладу, який дозволяв процвітати корупції та зловживати владою. Країни, де більша частка парламентаріїв – жінки, демонструють більшу довіру громадськості до демократичних інститутів, менше корупції та більше витрат на такі питання, як охорона здоров'я та освіта. Саме тому перешкоди, які стають на шляху жінок у процесі їхньої політичної активності, зокрема хейтерські атаки, образливі висловлювання та гендерна дезінформація, заслуговують на всебічну увагу з боку сучасної науки.

Список використаних джерел:

1. Campus D. (2013). *Women Political Leaders and the Media*. Palgrave Macmillan, 147 p.
2. Chernikoff S. All Attacks are not Created Equal: Identifying Bias in Accusations. <https://marvelous.ai/2019/12/01/all-attacks-are-not-created-equal-identifying-bias-in-accusations/>
3. Hayes, D., & Lawless, J. (2015). A Non-Gendered Lens? Media, Voters, and Female Candidates in Contemporary Congressional Elections. *Perspectives on Politics*, 13(1), 95-118. doi: 10.1017/S1537592714003156
4. Haraldsson A. & Wängnerud L. (2019) The effect of media sexism on women's political ambition: evidence from a worldwide study, *Feminist Media Studies*, 19:4, 525-541. doi: 10.1080/14680777.2018.1468797
5. Raicheva-Stover M., Ibroscheva E. (2014). *Women in Politics and Media: Perspectives from Nations in Transition*. Bloomsbury Publishing USA, 352 p.

Кисіль В.В.

PhD студент,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

СВІТОВИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ ТЕХНІЧНОЇ НАУКИ ДЛЯ ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Популярність технічної науки на теренах України тільки починає набирати обертів. Проблема недостатньої кількості молоді вступати на спеціальності технічного напрямлення створює недостатню конкуренцію на робочих місцях, що призводить до погіршення якості промислової бази України. Для популяризації технічної науки слід використовувати сучасні методи просування. Це допоможе заохотити молоде населення України розширювати промисловість та сприяти науковому прогресу на теренах країни та за кордоном.

Перш за все є необхідність в аналізі методів просування технічної науки у країнах з найвищим рівнем розвитку науки. Такий досвід може допомогти виявити подальші кроки для їх впровадження в освітній, рекламний, соціальний та інтернет процес.

Питання популяризації науки у медіа розглядали міжнародні фахівці з соціальних комунікацій: Г. Корнеліс, Л. Шарер, С. Данвуді, Е. Сінгер, Д. Трейс, С. Зімерман, Дж. Бізанс та ін. ще з 80-х років ХХ ст. В Україні питання популяризації науки в медіа досліджували: А. Андрухів, Д. Тарасов, О. Микитюк, А. Сененко, Т. Бондаренко та ін. Використання сучасних медіа у висвітленні наукової думки доволі нове для українського медійного ринку. Вивченням ринку друкованих науково-популярних видань на теренах України займався дослідник Д. Філоненко. Автор виявив [2] ряд недоліків науково-популярних видань України, що полягають у невеликій конкуренції, а також у відсутності науково-популярних видань українською мовою та наголосив на тому, що інтереси та потреби аудиторії враховані неповністю.

Мета дослідження – виявити способи популяризації технічної науки в Україні, враховуючи досвід провідних країн у сфері науки.

Розглянемо країн, які вважаються передовими країнами у сфері науки. У 2018 р. Національний науковий фонд США створив рейтинг,

основним показником якого є кількість статей, опублікованих у рецензованих наукових журналах і виданнях, включених в систему індексу наукового цитування: індекс наукової цитації (SCI) та індекс цитування соціальних наук (SSCI) [1]. За допомогою рейтингу можна визначити топ-5 країн з найвищим розвитком науки, а також виділили країни, розглянуті нами під час аналізу кількості науково-популярної періодики (табл. 1).

Таблиця 1

Розгляд країн за розвитком науково-дослідної роботи [1]

Місце	Країна	Кількість статей
1.	Китай	426 165
2.	США	408 985
3.	Індія	110 320
4.	Німеччина	103 122
5.	Велика Британія	97 527
10.	Російська Федерація	59 134
17.	Польща	32 978
42.	Україна	7 375
66.	Латвія	1 257
76.	Білорусь	937

Однією з країн, що входять до ТОП-5 найкращих є Велика Британія. Розглянувши особливості використаних технологій цієї країни, вбачаємо одну цікаву особливість – наявність науково-популярних піар-агенцій, які займаються суто піаром у науковій сфері. Google видає такі з них:

1. Notchcommunications: <http://notchcommunications.co.uk>

Позиціонування: «Мистецтво Науки». Маркетингове агентство B2B-циклу, яке зосереджене на науково-технічних ринках. Від інтегрованого глобального маркетингу до індивідуального PR, стратегії бранда, реклами та соціальних медіа кампаній демонструють креативність з науковими новинками замовників.

2. Stone Junction: <http://www.stonejunction.co.uk>

Позиціонування: «Наука через сторітелінг». Наукові комунікатори не є вченими; це – оповідачі. Суть полягає в тому, що вони знають, як зацікавити аудиторію, а також подадуть результати досліджень достовірними та цікавими для вчених. Основною метою наукових PR-кампаній є представлення у медіа позиції автора або авторів наукових творів, підвищення обізнаності про предмет або науковий інститут.

3. Six Degree: <https://www.sixdegreespr.com/sectors/science-pr>

Позиціонування: «Створення піар-кампаній, які змушують мислити». Позиціонують себе як компанія, в якій працює значна частина випускників-науковців.

4. Ashfield healthcare communications: <https://www.ashfieldhealthcare.com>

Позиціонування: «Дамо життя науковим історіям». Розуміння потреби розповідати публіці історії, які часто ховаються в складних клінічних або технічних даних з метою навчання, інформування та залучення аудиторії. Спеціалізуються суто на медично-науковому піарі.

Отже, необхідно проаналізувати технології, що вживаються в інших країнах світу, виявити їх особливості та зрозуміти чи реально їх втілити на український науковий ринок для поліпшення освіченості громадян про ситуацію української науки.

Список використаних джерел:

1. National Science Foundation/ NSF: official web-site. 2017. Available at: <https://www.nsf.gov> (accessed: 27 July 2020).

2. Філоненко Д. Науково-популярна періодика України: проблеми формування аудиторії / Д. Філоненко / Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. – 2013. – Вип. 3. – С. 403-413. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ZPNDZP_2013_3_36

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Мазурок О.С.

аспірант,

Одеський національний політехнічний університет

МЕТОДИКА ТЕПЛОГІДРАВЛІЧНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ОЦІНКИ КРИХКОЇ МІЦНОСТІ В РАМКАХ РОБІТ ПО ПРОДОВЖЕННЮ РЕСУРСУ КОРПУСІВ РЕАКТОРІВ АЕС УКРАЇНИ

На даний момент Україна і ряд інших країн реалізують програму з продовження експлуатації енергоблоків АЕС у понадпроектний термін. При цьому, особлива увага приділяється оцінці технічного стану та продовження терміну експлуатації корпусу реактора (КР). Також реалізовується програма управління старінням після продовження терміну та можуть бути реалізовані заходи з підвищення теплової потужності реактору. При цьому, як під час управління старінням, так і при підвищенні потужності є обов'язковим виконання оцінки технічного стану, включаючи КР.

Для цього, зокрема, для теплогідравлічного аналізу (ТГА) в світі та Україні застосовуються спеціальні методики, зокрема, наведені у [1-5], які мають дефіцити та потребують оптимізації.

У цій роботі представлено удосконалену методику проведення ТГА PTS-TH-VVER-2020 з метою оцінки міцності та ресурсу КР, що базується на вітчизняній та міжнародній технічній і нормативній базі, а також, на досвіді робіт для АЕС України, погоджених ДП «НАЕК «Енергоатом» та Держатомрегулювання України.

Удосконалена методика відрізняється від попередніх тим, що:

- враховує сучасний стан енергоблоків та накопичений вітчизняний досвід по результатам виконання аналогічних розрахунків;
- дозволяє обґрунтовано скоротити перелік розрахункових сценаріїв та зменшити об'єм документування, а відповідно, підвищити ефективність ТГА;

- застосовує розроблені допоміжні програмні засоби, що дозволяють спростити розробку розрахункових моделей, запобігти помилок користувача та зменшити час моделювання;

- при підготовці бази даних для проведення ТГА виділено універсальну частину для всіх типових блоків, в якій в результаті аналізу виділені технологічні системи, що впливають на можливість виникнення термоудару, та індивідуальну частину, що вміщує особливості енергоблоку.

Слід додати, що основною та кінцевою метою ТГА є отримання граничних умов, необхідних для оцінки міцності та ресурсу КР, а саме, залежності змін параметрів у часі в опускній ділянці реактора (ОДР) в ході протікання перехідного процесу: тиску теплоносія у першому контурі, розподілення температури теплоносія або температури на внутрішній поверхні стінки КР, розподілення коефіцієнтів тепловіддачі між теплоносієм першого контура та стінкою КР.

ТГА є комплексним завданням, що складається з детерміністичного та імовірнісного аналізів, при виконанні яких застосовують інженерні оцінки та спеціальні розрахункові коди.

ТГА передбачає виконання наступних основних етапів:

- збір та аналіз вихідних даних;
- розробка/адаптація розрахункових моделей для розрахункових кодів та допоміжних програмних засобів;
- вибір сценаріїв (групування) для проведення ТГА зі застосуванням імовірнісного (кількісного) та детерміністичного (інженерна оцінка) підходів;
- виконання ТГА представницьких сценаріїв, обраних на попередньому етапі;
- аналіз та документування результатів;
- підготовка граничних умов, необхідних для оцінки міцності та ресурсу КР.

Для ТГА, зокрема, для розробки розрахункових моделей та вибору сценаріїв, є потреба у зборі та аналізі вихідних даних для енергоблоку, що досліджується. Об'єм вихідних даних повинен бути достатнім для ТГА та обмежуватись обладнанням і системами, які входять в межі моделювання. Розробка окремих баз даних для ТГА не вимагається. Водночас, при розробці матеріалів ТГА має забезпечуватися простежуваність всіх використаних вхідних даних, яка полягає у представленні чітких посилань на застосовану документацію (із вказуванням конкретних рисунків, таблиць, пунктів чи розділів або сторінок документів).

Розрахунковий аналіз виконується з використанням розрахункових кодів, які включені до «Переліку дозволених до використання в ДП «НАЕК «Енергоатом» розрахункових кодів для обґрунтування безпеки ядерних установок», актуального на момент виконання робіт.

Для вибору сценаріїв для кількісного ТГА застосовується два взаємодоповнюючих підходи: детерміністичний (інженерна оцінка) та імовірнісний. Застосування обох підходів є обов'язковими.

ТГА виконується у 2 етапи:

– отримання розподілу усереднених теплогідрравлічних параметрів (граничних умов) у ОДР (застосування інтегрального коду з «усередненими» параметрами у гідрравлічних об'ємах ОДР) для вибору представницьких сценаріїв для розрахунку уточнених параметрів за результатами розрахунку на міцність;

– отримання розподілу уточнених теплогідрравлічних параметрів (граничних умов) на внутрішній поверхні КР (з застосування коду перемішування) для обраних на першому етапі представницьких сценаріїв.

У результаті розрахунку на міцність з застосуванням уточнених граничних умов визначається запас крихкої міцності та сценарій (вихідна подія), що визначає ресурс КР. У разі необхідності (отриманні недостатнього запасу крихкої міцності) ТГА може бути уточнений шляхом моделювання дій оперативного персоналу, передбачених інструкціями по ліквідації аварійних ситуацій для обґрунтованого зниження надмірного консерватизму розрахунків.

Список використаних джерел:

1. Technical basis for revision of the pressurized thermal shock (PTS) screening limit in the PTS rule (10CFR50. 61) / EricksonKirk, Mark T., et al. 2005.
2. Guidelines on pressurized thermal shock analysis for WWER Nuclear Power Plants. Vienna : IAEA, 2006. (IAEA-EBP-WWER-08/Rev. 1).
3. Unified Procedure for Lifetime Assessment of Components and Piping in VVER NPPs «VERLIFE», ver. 2008, Report Number: COVERS-WP4-D4.10, Project COVERS of 6th Framework Programme of EU, Contract N°12727 (FI60). Workpackage: WP4 Material and Equipment Ageing. Řež. 2008.
4. Pressurized Thermal Shock in Nuclear Power Plants: Good Practices for Assessment. Deterministic Evaluation for the Integrity of Reactor Pressure Vessel. Vienna : IAEA, 2010. (IAEA-TECDOC-1627).
5. СОУ НАЕК 177:2019. Методика оценки хрупкой прочности корпусов реакторов ВВЭР. ГП «НАЭК «Энергоатом». Киев, 2019. 49 с.

Наукове видання

**ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАУКИ
В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙ
СУСПІЛЬСТВА**

**МАТЕРІАЛИ
II НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Матеріали друкуються в авторській редакції

Дизайн обкладинки: А. Юдашкіна
Верстка: В. Удовиченко

Контактна інформація організаційного комітету:
73005, Україна, м. Херсон, а/с 20,
Науковий журнал «Молодий вчений»
Телефон: +38 (0552) 399 530
E-mail: info@molodyvcheny.in.ua
www.molodyvcheny.in.ua

Підписано до друку 31.08.2020. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 5,81. Тираж 100. Замовлення № 0920-196.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Надруковано: Видавничий дім «Гельветика»
Україна, м. Херсон, вул. Паровозна, буд. 46-а
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.